Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД УНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 150 (16073) | 1982 оной июниин 30, среда | Сэн 3 мүнгэн.

СОЁЛОЙ ХҮГЖЭЛТЫН СОГТОЙ АЛХАМУУД

ССР Союзай байгуулагдаһанһаа хойшо үнгэрһэн 60 жэлэй туршада манай орон дотор гансашье экономико үзэгдөөгүй ехээр хүгжөө бэшэ, харин соёл болбосоролой болон искусствын талаар гайхамшагта ехэ хүбилалтануud болоһон байна. Эхэ оронойнгоо бүхы нацн болон арад үндэһэтэдэй бодото байдалай олон тоото үльгэр жэшээгээр эдэ үгэнүудые батадхажа болохо. Теэд энээнгүйгөөршье хүн бүхэн үдэр бүринөгөө ажабайдалһаа, ажал хүдэлмэрinһөө эли тодоор тэдэнине хаража, үзэжэ байдаг ха юм даа. Шэнэ социалис байгуулалта ажалшадай урда гансашье эрдэм һургуулиин үүдэ сэлеэ, соёл, искусствын баялигууdтай танилсаха, шудалха арга нүхэсэл олгоо бэшэ, харин эдэ ехэ баялигуудаа өөһэдөө зохёон бүтээхэ арга тэдээндэ олгоһон байха юм.

«Хүгжэлтэ түгэс социализмын тааруу зохид эрхэ байдалда бүхы ажалшадта алба хэдэг, тэдэнэй нинтын нангин эрмэлзэлые элнрхэйлдэг совет арадай нэгэн нинтэ интернациональна соёл культура ургап бэхижэнэ. Национальна соёл болбосоролой туйлалтануудай болон онсо өөрсө ёһо заншалнуудай һайн һайхан шэнжэнүүдые тэрэ өөртөө шэнгээн абанхай юм. Удхаараа социалис, өөрынгөө национальна түхэл маягаар олон ондоо янзын, хүсэл эрмэлзэл болон шэнжэ шанараараа интернационална совет соёл культура хадаа Советскэ Союзай нации болон арад үндэһэтэдые үзэл сурталай болон абари зангай талаар нэгэдүүлхэ агуухэ хүсэн болоно». — гэжэ «Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаһаар 60 жэлэй ой тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоол дотор онсолон тэмдэглэгдэнэн байна.

Агуу Ленинэй захяа заабринуудые бэелүүлэн, манай партя соёлой хүгжэлтые зоригжол түгсөөр хүтэлбэрилдэг, тэрэнэй материальна үндэһэ һүури бэхижэхүүлхэ, тэрэнэй элдэб налбаринуудта дүрбэн тэгшэ мэргэжэлтэдые бэлдэхэ тухай саг үргэлжын анхарал оролдолго гаргадаг тээшэ. Манай Буряадай республикын соёл болон искусствын налбаран хүгжэлгэ, аха дүү совет арадуудай зэргэдэ адли тэгшээр дабшан ябаһан ушар энээнине үнэншэмөөр гэршэлжэ үгэнэ. Хаанта Россин захя хизаар, сүлэлгын ба түрмэ шоронгуудай газар байһан Байгал шадархи нютагта Совет засагай жэлнүүдтэ ажалша олоннитэ сүлөөтэ байдалда оложо, эрдэм бэлигэй болон соёл болбосоролой дээдэ хэмжээндэ гараһан, олон тоото үндэһэн мэргэжэлтэдтэй, соёлой болон искусствын эмхи зургаануудтай болоһон байна бшуу.

Хаа хаанагүй, соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануud — клуб, соёлой байшан, библиотекэ, уран һайханай бүлгэмүүд болон бусад һайн дураная нэгэдэлнүүд арад зондо аша туһатай, үргэн ехэ хүдэлмэрн ябуулдаг гээшэ. Театральна, хүгжэмэй, уран зурагай нскусствануud шэнэ социалис үндэһэ һүури дээрэ байгуулагдажа, өдэ жэлнүүдтэ айхабтар ехэ амжалта туйлаа: Буряад ороной уран бэлигтэн өөһэдынгөө зохёол бүтээлнүүдтэй гансашье оронойнгоо ажалшадые бэшэ, харин гадаадын олохон гүрэнүүдэй хүн зониие танилсуулдаг байна. Манай хоёр театрай «академическэ» гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэнинь хүн бүхэнэй сэдьхэлдэ баяр баясхалан түрүүлнэ.

Түрэл республикынгаа түүхэтэ амжалтануudые уран гоёор олоннитэдэ харуулха, ажалшадые шэнэ туйлалтануudта зоригжуулха талаар зохёохы ажалтанай холбоонууд ехэ юумэ хэдэг байна. Мүнөө үедэ Буряадай уран зохёолшодой холбоондо — 48, Уран зураашадай холбоондо — 58, Композиторнуудай холбоондо —9, Архитекторнүүдэй холбоондо — 18 гэшүүд тоологдоно. Һүүлэй үедэ гансашье тоогоороо бэшэ, харин шаһарай талаар айхабтар ехэ дэбжэлтэ тэдэ түйлаа. Олохон уран зохёолшодоймнай бүтээлнүүдтэй харинн гүрэнүүдэй уншагшад түрэлхи хэлэн дээрээ танилсадаг болоһоор үнинэй.

Буряад ороной уран бэлигтэн, соёлой бүхы худэлмэрилэгшэд, бүхы арадтаал адли, СССР-эй 60 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтаха, зохёохы ажалдаа шэнэ амжалтануudые туйлаха хүсэл эрмэлзэлтэй мүнөө худэлжэ байна. Соёлой бэшэгүүд клубуud, библиотекануud СССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулан соносхогдоһон соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануudай худэлмэрини Буряадхоюнда харалгада оролсонхой. Энэ алдарта ойдо зорюулагдаһан тематическа үдэшэнүүд, аман үгын журналнуud эмхидхэгдэнэ. Уран һайханай бүлгэмүүдэй зохёохы ажалай харалга-конкурснуud үнгэргэгдэнэ. Эндэ һая хатар нааданай республиканска фестиваль ехэ амжалтатайгаар түгэсэбэ. БАМ дээрэ, Шэтын областьдо литература ба искусствын үдэрнүүд боложо, манай зохёохы ажалтан арад зоной урда тоосоо барнһан байна. Эдэ үдэрнүүд амжалта түгэсөөр дүүрэө гэжэ хэлэхэ эрхэтэйбди. Уран һайханай «Лотос» гэжэ хатарай. мүн Зэдын районой «Дэбсэнэм» гэжэ хатарай ансамбльнууд улаасхоорондын фольклорно фестивальда хабаадахаяа Чехословаки һаяхан мордобо. Аха дүү арадуудай эбтэй эетэй бүлэ соо жаргалта байдалаа олоһон эвенк арадай уран һайханай артистнууд үнгэрһэн үбэл ВДНХ-да ошожо, бэлиг шадабаряа харуулаа бэлэй.

Эдэ бүгэдэмнай манай Буряад ороной ажалша олоннитын ююун бодолой, литература болон искусствын хэмжээлэшэгүйгөөр ургаһанай эрхим жэшээ боложо үгэнэ бшуу. Тинхэдээ бидэ манай соёл культурын хүгжэлтэдэ агуухэ ород арадай болон бүсад арадуудай сэгнэшэгүй туһаламжые онсо тэмдэглэхэ зэргэтэйбди. Энээнгүйгөөр ямар амжалта туйлаха байгаа бинби!

Мүнөө үедэ ССР Союзай байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо бэлдэхэ талаар соёлой болон искусствын эмхи зургаануудай коллектив бүхэн үндэр сопиалис уялганууdые абаад, өршэ түгсөөр худэлжэ байна. Манай театрнуудай аха заха болохо оперо болон баледэй академическэ театр Бау Ямшиловай «Үхэлһөө хүсэтэй» гэһэн оперо, Анатолий Андреевэй «Поэдэй дуунууд» гэһэн балет шэнээр. Жигжит Батуевай «Нинаг дурнаһай ашада» гэһэн балет һэргээн табихаар хараална. Мүн һайндэрэй ехэ концерт бэлдэгдэхэ юм. Буряад драмыи академическэ театр республикын арадай поэт Николай Дамдиновай, драматург Ардан Ангархаевай шэнэ зүжэгүүдые табижа, харагшадаа баясуулха. Ород драмын театр һүүлэй жэлнүүдтэ нютагайнгаа авторнуудай зохёолнуудые сценэ дээрээ найруулан табидаг болоһонинь ехэ һайшаалтай. Ойн баярай үедэ тээ тнигэжэ Владимир Митыповэй «Алтаар баян тайгын инспектор», Исай Калашниковай «Шэнэ сагай шэнжэ» гэжэ романуудай удхаар шэнэ зүжэгүүдые табихаар хараална. Кукольна театр мүн лэ шэнэ зүжэгүүдые бэлдэжэ, эдир харагшадтаа бэлэг барнха түсбтэй.

Республикымнай уран зохёолшод, композиторнууд, уран зураашад ойн баярта зорюулһан шэнэ зохёолнуудые бэлдэжэ байнхай. Энэ хэрэгтэнь республикын Соёлой министерствын зохёохы ажалтанай холбоонуудтай хамта соносхоһон. шэнэ зүжэг, дүй, оперо болон баледнүудые зохёон найруулха тухай конкурсын аша туһатай байхань лабтай. Тэрэшэлэн залуу дуушадай, хатаршадай, хүгжэмшэдэй, артистнуудай конкурс соносгодохо юм. Манай уран зураашад «Манай Эхэ орон — СССР», «Хододоо бэлэн» гэһэн Бүхэсоюзна, «Совет Алас-Дүрна зүг», «Комсомольск-на-Амуре» хотын 50 жэл» гэһэн Бүхэроссин выставкэнүүдтэ хабаадажа, уран бэлигэйнгээ ургалтые харуулха юм.

Ушар нимэһээ манай нютагай уран бэлигтэнэй урда ехэшье, харюусалгатайшье зорилгонууд табигдажа байһанинь ойлгосотой. Энэмнай мини лэ туйлагдахагүй бшуу. Ехэ хүсэл эрмэлзэл хэрэгтэй. Соёлой ажал ябуулагшадай бүхы уран бэлигээ, дүй дүршэл болон мэргэжэл шадабаряа энээндэ сүм зорюулха байһанда ямаршье һэжэг байхагүй.

Совет гүрэн түрын байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо манай үе сагай соцналис шэнжэ шанарые тобойсо харуулһан, ажалша арадай амжалтата хэрэгүүдые элн тодоор элирхэйлһэн уран бүтээлнүүдые бэлдэхэ гээшэ соёлой болон искусствын худэлмэрнлэгшэдэй нэрэ хүндын хэрэг мүн болоно.

№ 29.

ҮНЭН СЭХЭ ПАТРИОДУУД-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТНУУДЫЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ

БҮХЭСОЮЗНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИДЭ ХАБААДАГШАДТА

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Гайхамшагта ойн баярай —Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн урда тээ конференцитнай үнгэрнэ. Ленинскэ һайн һайхан заншалнуудые баримталан, хүгжэн батажаһан социализмын эрхэ байдалда национальна харилсаануудай хүгжэлтын дүй дүршэлые ба шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ анхарал хандуулхые зорибонтнай шухала байна.

ССР Союз революционно-зохёон байгуулгын түйлалтануудай алдарта зам гаталаа. Мүлжэгшэ байгуулалтаар үүдхэгдэһэн национальна асуудалые үнэн зүбөөр шиидхэхэ талаар КПСС анха түрүүн жэшээ харуулаа. Тон богони болзорто манай орон дотор бүхы нацинуud болон арад үндэһэтэдэй гансал хуулита бэшэ, харин адли тэгшэ байдал байгуулагдаһан гээшэ. Хүнүүдэй түүхэтэ шэнэ нэгэдэл—совет арад бии болоо, бүхы арад үндэһэтэдэй ажалша хүнүүдэй хооронгоо аха дүүгэй харилсаанууд, арадуудай ленинскэ ёһоной хани барисаан тогтоогдоо. Союзна республикануудай экономико ба соёл һалбаран хүгжөө. Таанадай сугларааd байһан совет Латвиин нинслэл энээнэй толотомо жэшээ болоно.

Совет хүнүүдэй үзэл бодолой-политическэ, социальна ба интернационална нэгэдэлые улам батадхаха талаар шэнэ шата нээһэн хүгжэлтэ түгэс социализм манай ороной бүхы нацинуud болон арад үндэһэтэдэй ойртолсолгын ашаг үрэтэй хэрэг хүгжэнэ. Адли тэгшэ байдал этигэл найдабарии түрүүлдэг. Этигэл найдабариин үндэһэ һүури дээрэ үгэеэ ойлголсолго ба коммунис ёһоной зохёон байгуулгын бүхы һалбаринуудта бүри нягта харилсаа холбоон хүгжэнэ.

КПСС-эй XXVI съезд национальна харилсаануудай саашанхи хүгжэлтын замуудые тодорхойлоо һэн. Республика бүхэнэй материальна ба оюун бодолой хүсые арьбадхаха, тиихэтэй хамта бүхы ороной түгэс тэгшээр хүгжэхын тула тэдэниие хүсэд дүүрэн хэрэглэхэ тухай нэн түрүүн хэлэгдэнэ. Сибириин, Алас-Дурнын ба Хойто зүгэй байгаалиин баялигуудые ашаглан хэрэглэлгэдэ, Хара бэшэ хүрьһэтэй нютагуудые хүгжөөлгэдэ, Эдеэ хоолой программые бэелүүлэдэ бүхы республикануудай эдэбхитэйгээр хабаадаха шухала.

Патриотическа ба интернациональна хүмүүжүүлгын асуудалнуудай танай гол анхаралда байһаниинь тон һайн. Энэмнай партиин үзэл сурталай хүдэлмэриин гол зорилгонуудай нэгэниинь болодог.

Хүдэлмэриин ашаг үрые ба шанарые дээшэлүүлгэ, ойн баярай жэлэй ба бүхы табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэлгэ. Эхэ оронойнгоо хаба шадалые, амгалан тайбан байдал ба арадуудай аюулгүй байдал бүхы хэмжээгээр бэхижүүлгэ, социализмын түйлалтануудые хамгаалхаар бэлэн байлга—патриотическа ба интернациональна уялгаяа бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар СССР-эй эрхэтэн ёһоной хаба шадал эдээгээр шалгагдана.

Амжалтатайгаар худэлхыетнай, зохёохы ехэ амжалтануudые түйлахыетнай таанадта ба конференцидэ хабаадажа байһан гадаадын айлшадта хүсэнэб.

Л. БРЕЖНЕВ.

АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ЗОХЁОН БАЙГУУЛХЫ ХҮСЭН

БҮХЭСОЮЗНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИ

РИГЭ. (ТАСС). Хүгжэлтэ түгэс социализмын эрхэ байдалай национальна харилсаанай хүгжэлтэ, патриотическа ба интернациональна хүмүүжүүлгын дүй дүршэл болон зорилгонууд гэһэн темээр бүхэсоюзна научно-практическа конференци июниин 28-да совет Латвиин ниислэл хотодо худэлмэреэ эхилбэ.

КПСС-эй ЦК-гай харюусалгата худэлмэрилэгшэд, союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудай секретарьнар, партиин нэгэдэ- дэн обкомуудай нэгэдэхи секретарьнар, хэдэн союзна болон автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй Президиумүүдэй Түрүүлэгшэнэр, Түрүүлэгшэнэрэй орлогшонор, союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудай таһагуудые даагшад, партиин обкомуудай, горкомуудай ба райкомуудай секретарьнар, таһагуудые даагшад, Совет Армн болон Далайн-Сэрэгэй Флодой хүтэлбэрилхы политическэ худэлмэрилэгшэд, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай, союзна республикануудай ЛКСМ-эй ЦК-нуудай харюусалгата худэлмэрилэгшэд, олоннитын дунда мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдэй худэлмэрилэгшэд, элитэ мэдээжэ эрдэмтэд, министерствонүүд болон албан зургаануудай, зохёохы холбоонуудай хүтэлбэрилхы худэлмэрилэгшэд, үйлэдбэрнин түрүүшүүл, мүн хадаадын зарим оронуудай Коммунис ба худэлмэришэнэй партинуудай түлөөлэгшэд конференцидэ хабаадана.

КПСС-эй ЦК-гай пропагандын таһагые даагша **Е. М. Тяжельников** конференцие нээгээ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневэй эльгээһэн амаршалгые конференцидэ хабаадагшад урма баяртайгаар уттаба. Латвиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **А. Э. Восс** амаршалга бэшэгыень соносхон уншаһан байна.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь **Б. Н. Пономарев** «Хүгжэлтэ түгэс социализмын шатадахи КПСС-эй ленинскэ национальна политика ба тэрэнэй уласхоорондын удха шанар» гэһэн элидхэл хэбэ. Манай үе сагай эгээл шухала асуудалнуудай дунда национальна асуудал ехэ һүури ээлдэг юм гэжэ тэрэ хэлээ. Мүнөө таанадай шагнаад байһан манай партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Леонид Ильич Брежневэй эльгээһэн амаршалга дотор энээн тухай хүсэн түгэлдэрөөр, годо һонороор хэлэгдэнхэй. Бодото социализмын түүхэтэ дүй дүршэл национальна асуудалые үнэн зүбөөр, бүрин хүсэдөөр шиидхэхэ ори ганса харгы замай бии байһые харуулаа. Манай ороной арадуудай хүгжэлтэдэ туйлагдаһан асари ехэ амжалтануud социализмын булюу байһые, нацинуудай марксистско-ленинскэ теорини бодото хэрэгые. КПСС-эй национальна политикын зүб байһые элирхэйлэн гэршэлнэ.

ССР Союзай 60 жэлэй алдарта ойн жэлдэ хамтаараа коммунизм байгуулха байгаа адли тэгшэ эрхэтэй республикануудай эбтэй эетэй бүлые тэрэ бүхы дэлхэйдэ элирхэйлэн харуулна гэжэ КПСС-эй ЦК-гай тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ. Түрэл Коммунис партияа, агуухэ Ленинэй хэрэгые үнэн сэхээр үргэлжэлүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй тэрэнэй Центральна Комителые нягтаар, тойрон жагсаһан совет арад эбдэршэгүй бата нэгэдэлтэй чм. Олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг Советүүдэй ороной хэлбэришэгүй, үрэн түргэн хүгжэлтэ Коммунис партиин үмэнэ, арад түмэнэй урда шэнэ зорилгонуудые табина гэжэ тэмдэглэхэ зуураа, Б. Н. Пономарев нигэжэ хэлэбэ: Марксистско-ленинскэ һургаалаар түгэс зөбсэгжэгдэжэ, түүхэтэ дүй дүршэлые шудалан, парти адэ бүхы зорилгонуудые шиидхэхэдээ, социализм ба коммунизм байгуулгын ленинскэ гол ёһонуудые зохёохыгоор баяжуулна. Партиин XXV болон XXVI съездүүдэй материалнуud, шиидхэбэрнинүүд дотор, Л. И. Брежневэй зохёолнууd соо хүгжэлтэ түгэс социализмын шатадахи ленинскэ национальна политика ба тэрэнэй уласхоорондын удха шанар» гэһэн элидхэл хэбэ. Манай үе сагай эгээл шухала асуудалнуудай дунда национальна асуудал ехэ һүури ээлдэг юм гэжэ тэрэ хэлээ. Мүнөө таанадай шагнаад байһан манай партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Леонид Ильич Брежневэй эльгээһэн амаршалга дотор энээн тухай хүсэн түгэлдэрөөр, годо һонороор хэлэгдэнхэй. Бодото социализмын түүхэтэ дүй дүршэл национальна асуудалые үнэн зүбөөр, бүрин хүсэдөөр шиидхэхэ ори ганса харгы замай бии байһые харуулаа. Манай ороной арадуудай хүгжэлтэдэ туйлагдаһан асари ехэ амжалтануud социализмын булюу байһые, нацинуudай марксистско-ленинскэ теорини бодото хэрэгые. КПСС-эй национальна политикын зүб байһые элирхэйлэн гэршэлнэ.

Империализмын үедэ, капитализмһаа социализмда оролгын үе сагта В. И. Ленинэй найруулан зохёоһон национальна асуудалай теоридо элидхэлшэ дэлгэрэнгүйгээр тогтобо. Национальна асуудалые бүрин хүсэдөөр шиидхэлгын социалис революцитай таһалгаряагүй холбоотой байһаниинь Ленинэй зохёолнууd соо али бүхы талаһаа харуулагданхай. Ленин олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг социалис гүрэн түрын гол ёһонуудые найруулхаһаа гадна, ССР Союзые байгуулһан юм. Социалис байгуулалтын жэлнүүдтэ манай ороной бүхы нацинууd болон арад үндэһэтэдэй ажабайдалда болоһон гүнзэгы ехэ хүбилалтануudые үгэ хэлэгшэ элирхэйлэн харуулба. Хүгжэлтэ түгэс социализмын шатадахи КПСС-эй национальна политикын асуудалнуudта ороходоо, совет нацинуudые саашадаа али бүхы талаарнь дүтэлүүлхэ, ССР Союзые бэхижүүлхэ гээшэ национальна харилсаае хүгжөөлгын гол зүйл болоно гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Мүнөөнэй эрхэ байдалда национальна харилсаанай ямар гол шэнжэнүүдтэй байһаа тухай тэрэ саашадаа хэлээ. Социалис нацинуud хооронохи холбоо барисаан манай ороной газаашаа гараа, юүлэб гэхэдэ, социалис хани нэгэдэлтэ оронууd хүгжэн бэхижэжэ байна.

Экономическа байгуулалтын холбоо барисаанай, национальна харилсаае хүтжөөлгын асуудалнуудта тогтоходоо, ороной арадай ажахын нинтэ нэгэн комплекс хадаа арадуудай аха нүхэсэлэй ба хаши барисаанай найдамтай материальна үндэһэ һүури болоно гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Саашанхи хүгжэлтэ дэбжэлтын гол асуудалые — үйлэдбэрнине эршэмтэй хурданаар хүгжөөлгын зорилгые совет республикануud хамтаараа шиидхэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленум дээрэ һайшаагдан абтаһан Эдеэ хоолой программые бодото дээрэнь бэелүүлхэ, оронойнгоо хүн зоннне үнэһэ хоодоор найдамтайгаар хангаха гээшэ энэ болон удаадахи табан жэлнүүдтэ бүхы республикануудай партийна организацинуудай, ажалшадай бэелүүлхэ гол зорилго болоно. Программа дотор хараалагдаһан асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлэдэ ССР Союзай арадуудай интернациональна нэгэдэл болон хани барисаанай шүхала үүргэ дүүргэхэ байһаниинь дамжаггүй. Тиихэтээ хамта энэ хүдэлмэри манай арадуудые саашадань улам дүтэлүүлхэ, тэдэнэй хани барисаае бэхижүүлхэ арга нүхэсэл болохо байна.

Кадрова политика хадаа национальна хүгжэлтын асуудалнуудта интернациональна ёһоор хандалгын нүлөө ехэтэй зэр зэмсэг болохо ёһотой. «Республика бүхэнэй нацинууd ба арад үндэһэтэдэй түлөөлэгшэдэй партийна, гүрэнэй органуудта адли тэгшээр дэбжүүлэгдэһэн байха тухай анхаралаа хандуулдаг гээшэбди...» гэжэ Л. И. Брежнев Ташкентдэ үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглээ һэн.

Совет арадай ниитэ нэгэн интернациональна соёл культура хүгжэлтэ түгэс социализмын һайн һайхан үндэһэ һүури дээрэ хүгжэн бэхижэжэ байна. Тобшолбол, манай ороной арадуудай али бүхы талаараа хүгжэлтын алтан хаһа үнгэрөө бэшэ, харин урдамнай байна гэжэ Л. И. Брежнев зориг бадаруулмаар хэлээ һэн.

Ажалшадые патриотическа ба интернациональна үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлэгдэ ажал ябуулга тухай тогтожо хэлэхэдээ, пролетарска интернационализмын үзэл бүхэнэй үдэр бүрнин абари зантай гол ёһон, ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалгын таһаршагүй шэнжэ шанар болохынь түлөө шууд сэхээр худэлхэ шухала гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Хүгжэлтэ түгэс социализмын шатадахи КПСС-эй национальна политика тухай хэлэһэн юумэнэйнгээ дүнгүүдые согсолходоо, Б. Н. Пономарев тэрэнэй гол шэглэлнүүдые онсолон харуулба:

—ССР-эй арадуудай ленинскэ хани барисаае эсэшэ сусашагүйгөөр бэхижүүлхэ, түүхэтэ шэнэ нэгэдэл болохо совет арадые бэхижүүлхэ ба хүгжөөхэ хэрэгтэ аша үрэ ехэтэйгээр нүлөөлхэ;

—республика бүхэнэй материальна ба оюун ухаан бодолой саашанхи хүгжэлтын хараа шэглэлые залан сэхээр бэелүүлхэ, гэхэтэй хамта бүхы ороной адли тэгшээр хүгжэхын тула тэдэнэй хүсые гүйсэд хэрэглэхэ;

—экономическа гол шухала асуудалые шиидхэлгэдэ—үйлэдбэрине эршэмтэй хурданаар хүгжөөлгэдэ бүхы нацинуudай ажалшадай хүсэлэл ороллолгонуудые элсүүлхэ, арадай ажахын бүхы комплексын ашаг үрые дээшэлүүлхэ;

—ССР Союзые бэхижүүлхэ, социалис демократине залан сэхээр гүнзэгыруулхэ;

—аинигүй общество байгуулгада совет республикануудай хүн зоной социальна бүридэлые хүгжөөхэ;

—ороной наци болон арад үндэһэтэн бүхэнэй оюун ухаан бодолые хүгжөөлгэдэ, совет арадай ниитэ нэгэн социалис соёлые һалбаруулан бадаруулгада али болохоор нүлөөлхэ;

—ажалшадые патриотическа ба интернациональна үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлгын тодорхой, залан сэхэ хүдэлмэри ябуулха, империализмын хардалга гүрдэлгын ябуулгануудта шиидхэхы шанга харюу сохилто үгэхэ.

—нацинууd болон арад үндэһэтэдэй харилсаан тухай Ленинэй һургаалые хүтжэлтэ түгэс социализмын ба удаа дараалан коммунизмда шэлжэн оролгын эрхэ байдалда тааруулан, зохёохы ёһоор хүгжөөхэ.

СССР-эй национальна харилсаае тогтоолгын теори болон бодото ажал ябуулгын уласхоорондын удха шанар саашадаа элидхэл дотор харуулагдаа. Национальна бэсэ дааһан байдалайнгаа, эрхэ сүлөөгэйнгөө, адли тэгшэ эрһынгээ түлөө арадуудай тэмсэлдэ тэдэ айхабтар ехэ нүлөө үзүүлдэг. КПСС-эй дүй дүршэлэй олон талые бүхы дэлхэйн түрүү үзэлтэй гүрэнүүд, партинуud болон нинтын худэлөөнүүд үргэнөөр хэрэглэдэг байна.

Национальна байгуулалтын талаар Советскэ Союзай олоһон дүй дүршэл социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай коммунис ба худэлмэришэнэй партинуудай ажал ябуулгада, социалис интернационализмда үндэһэлдэг тэдэнэй гүрэнүүд хоорондын харилсаанда һайнаар нүлөөлдэг байна гэжэ элидхэлшэ мэдүүлбэ. Азиин, Африкын, Латиин Америкын хүгжэжэ байгаа оронуудай гүрэнэй ба нинтын ажал ябуулагшад, политическэ партинууd, хүгжэнги капиталис оронуудай коммунистнууd, түрүү үзэлтэй бүхы хүсэнүүд эдэ бүгэдөөр ехэтэ һонирхожо байһанаа мэдүүлдэг юм.

Национальна асуудалнуудые үнэн зүбөөр шиидхэхынь тула ушар ёһо ойлгохо, эмхидхэл һайнтай политическэ маналай хэрэгтэй; худэлмэришэн ажгинин, бүхы ажалшадай аша туһые сахидаг, научна социалнзмые хүтэлбэри болгодог парти хэрэгтэй.

Арад бүхэн, орон бүхэн өөһэдтэнь хэрэгтэй, ашатай туһатай юумэ манай дүй дүршэлһөө уудалан абаха эрхэтэйл.

Хэдэн һарын үнгэрхэдэ, совет арад олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг манай гүрэнэй 60 жэлэй ойе баяр баясхалантайгаар тэмдэглэхэ юм гэжэ элидхэлшэ түгэсхэлдөө хэлэбэ. Экономическа ба социальна туйлалтануud, СССР-эй бүхы республикануudай национальна соёлой, искусствын хурдан түргэнөөр һалбаран хүгжэлтэ энэ һайндэрэй урда тээхэнэ улам элеэр харагдана. Энэ хадаа КПСС-эй ленинскэ национальна политикын илалта болоно. ССР Союзай 60 жэлэй ой хадаа «туйлаһан үрэ дүнгүүдээ согсолхын, ерээдүйдэ зорилгонуудаа тодорхойлхын, тододхохын тула һайн ушар баримта болоно.

Латвиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **А. Э. Восс** «Ажалшадые патриотическа ба интернациональна үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлгые саашадань һайжаруулхын тула, арадуудай хани барисаае бэхижүүлхын тула, коммунис байгуулалтын аша гүһада тэрэнэй зохёон байгуулхы һүр хүсые хэрэглэхэн тула найдамтай үндэһэ һүури болоно. Энэ замдашье совет хүнүүд бүхы хүн түрэлтэндэ шэнэ хараа түсэбүүдые нээнэ.

Латвиин Компартиин ЦК-гай секретарь **А. С. Кантогой**, Казахай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **С. Н. Имашевай**, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Нинтын эрдэмэй академиин ректор **В. А. Медведевэй**, КПСС-эй Дагестанай обкомой нэгэдэхи секретарь **М.-С. И. Умахановай** элидхэлнүүд мүн лэ шагнагдаһан байна.

Конференци худэлмэрээ үргэлжэлүүлһээр.

* * *

Нүхэр Б. Н. Пономарев болон конференцидэ хабаадагшад Ригэ хотодохи В. И. Ленинэй памятнигай дэргэдэ баглаа сэсэгүүдые табиба.

НИИДЭЛГЫН ПРОГРАММА АМЖАЛТАТАЙГААР ҮНГЭРНЭ

НИИДЭЛГЭ ЗАЛАН ХҮТЭЛХЭ ТҮБ. (ТАСС). Анатолий Березовой, Валентин Лебедев, Владимир Джанибеков, Александр Иванченков болон Жан-Лу Кретьенһээ бүридэһэн уласхоорондын экипаж «Салют-7»—«Союз Т-5» — «Союз Т-6» замбуулинай комплекс дээрэ гурбадахи үдэрөө худэлнэ.

Газарай атмосферые, түбинүүд хоорондын бүридэлые шэнжэлхэ зорилготойгоор «Пирамит» ба ПСН гэһэн туршалгануudые космонавтнууд хэжэ эхилээ. Замбуулинай станци дээрэһээ хэгдэдэг астрофизическэ шэнжэлгэнүүд шудалжа байһан юумэнүүд тухай тодорхой мэдээнүүдые абаха арга олгоно. Француз мэргэжэлтэдэй зохёон бүтээһэн фотоаппарадууд эдэ хамтын шэнжэлгэнүүдтэ хэрэглэгдэнэ.

Һая ошоһон экспедицнин экипаж замбуулинай станцидэ байһан үедэ тухай худэлнэ.

Замбуулинһаа элидхэһээнэй ба телеметрическэ мэдээсэлнүүдэй мэдээнүүдэй ёһоор, «Салют-7» — «Союз Т-5» — «Союз Т-6» гэжэ эрдэм-шэнжэлгын комплексын нинидэлгэ амжалтатайгаар үнгэрнэ.

Космонавтнууд Березовойн, Лебедевэй, Джанибековэй, Иванченковэй болон Кретьенэй бэсүүд һайн.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

У К А З

Л. И. ЕГОРОВАДА «РСФСР-эй ГАБЬЯАТА АРТИСТ» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Совет театрай искусствын талаар габьяатай байһанайнь түлөө гүрэнэй Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай артистка Егорова Лариса Ильиничнада **«РСФСР-эй габьяата артист»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 1982 оной июниин 28.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

СААШАНХИ ТУЙЛАЛТАНУУД ЭНЭ ЖЭЛһЭЭ ЭХИТЭЙ

1982 оной июнийн 25-да КПСС-эй Улаан-Удын райкомой эхлэжэтэ VII пленум боложо, тэндэ КПСС-эй ЦК-гай майн Пленумэй дүнгүүд ба районой партийна организацииң зорилгонууд зүбшэн хэлсэгдэз. Энэ асуудалаар КПСС-эй райкомой нэгдэхи секретарь П. А. Горбунов элидхэл хэжэ, олон хүнүүд үгэ хэлэз. Тус пленумда КПСС-эй обкомой партийн эмхидхэлэй хүдэлмэриин таһагые даагша К. К. Шомоев хабаадажа, үгэ хэлэһэн байна.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд болон КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэһэн элидхэл дотор совет арадай коммунис байгуулалтадаа туйлаһан ехэ амжалтануудые харуулагдаа, КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он) Пленумэй тодорхойлон дэбжүүлһэн партиин аграрна политикые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлһэнэй ашаар үрэ соголорлоо гэжэ пленумдэ хабаадагшад тэмдэглэһэн байна. 1990 он хүрэтэрхи үеын СССР-эй Эдэз хоолой программа болон тэрэниие бодото дээрэнь бэелүүлхэ асуудалнуудаар КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Советэй абаһан тогтоолнууд дотор ороной агропромышленна комплексын бүхы һалбаринуудые саашаһань хүргөөхэз, совет хүн зониие эдэз гоолой зүйлнүүдээр найдамтайгаар ханаһа хэрэгтэ зорюулагдаһан үргэн ехэ хэмжэз ябуулганууд тодорхойлогдоһон байна.

Коммунистнууд, районой бүхы ажалшад КПСС-эй ЦК-гай майн Пленумэй шиидхэбэринүүдые хүндэтэйгөөр үгтаһабажа, тэрэниие бэелүүлхын түлөө харюусалга ехэтэйгээр, эдэбхитэйгээр хүдэлэхэ байһаная мэдүүлһэн байза юм.

КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он) Пленумһээ хойшо үнгэрһэн үедэ район дотор хүдөө ажахын үйлэдбэри хүргөөхэз талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэһэн, аяар 107,5 миллион тухэриг мүнгэ зөөри тэрээндэ гаргашалагдаһан байна. Энэ үедэ районой ажахынуудай үйлэдбэриин фонд 2,8 дахин ехэ болоһон, тракторнуудайнь тоо 2,7 дахин, автомобильнуудайнь — 3,3 дахин олошорһон жэшээтэй. Үйлэдбэриие томодхохо, тускай шэглэлтэй болгохо, ажахынууд хоорондын хамжаанай предприятинуудые байгуулха талаар ехэ хэмжээнүүд бэелүүлгэдэһэн байна. Ажахынуудта һү һаалиин олон комплекснууд ашаглалгада оруулагдаа. Колхоз болон совхозуудта байрын гэрнүүд, социально-соёлой барилгануудые олоор бүтээгдэз.

Һүүлэй олон жэлдэ ган гасуур болоошье һаань, районой ажахынуудай үйлэдбэриилһэн бүхы продукци эдэ жэлнүүдтэ 2,3 дахинаар ехэ болоһон байна. Тэрэ тоодо мяха абаяга — 2,2 дахин, һү һаалга — 18, нооһо хайшаалага — 38 процент, үндэгэ — 48 дахин дээшэлһэн гээшэ.

Энэ жэлэй үбэлжэлгын тон бэрхшээлтэй байдалда үнгэрбэшье, районой олохон ажахы, фермэ болон бригаденуудай адууһа малаа гарза багатайгаар ондо оруулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ, мал ажалай продукци худалдаха түсэб дүүргэгдэнэгүй, Тэрэшэлэн теплицэнүүдые нэмэжэ бариха даабари бэелүүлэгдээгүй үлэнэ.

Мелиорацида һомологдоһон мүнгэ зөөри саг соогоо хэрэглэгдэнэгүй, газар уһалагдаһаг болгохо даабари бүрин дүүргэгдэнэгүй.

Кадрнуудые шэлэн олохо, хубаарилан табиха, тэдэнэрые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бии байгаа дутагдалнууд пленум дээрэ шүүмжэлэгдээ. Оронгын, «Заветы Ильича», Калининай нэрэмжэтэ совхозуудта ахамад болон ахалагша мэргэжэлтэд, дунда шатын хүтэлбэрилэгшэд олоороо һэлгэлдэнэ. Колхоз болон совхозуудай фермэ болон бригаданнуудые даагшадаар үсөөн мэргэжэлтэд ажаллана. Механизаторнуудаар хүсэд байха талаар оролдолго бага гаргагдана.

Элидхэлшэ болон үгэ хэлэгшэд хүдөө нютагуудта социально-соёлой барилга хэхэ хэрэгые һайжаруулха асуудалда тогтоо. Барилгада подрядна гурим муугаар хэрэглэгдэнэ, колхоз болон совхозуудай барилгын хахадһаа ехэнхинь ажахын хүсөөр хэгдэнэ, социально-соёлой барилгада һомологдоһон мүнгэ бүрин ашаглагданагүй гэжэ шүүмжэлэгдээ.

— Манай колхозой механизаторнууд, луговодууд, һаалишад, бүхы ажалшад партиин ЦК-гай майн Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ бодото ажалаараа харюусана, —гээд «Восход» колхозой партбюрогой секретарь **М. Е. Петров** үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. — Хабарай тарилга 12 удэртэ һайн шанартайгаар үнгэргэгдөө, 20 гектар овощ 6 удэрэй туршада таригдаа, нёдондоной энэ үеынхиһөө 1000 центнер һүн ехэ һаагдаа. Луговодууд газараа һайнаар уһалжа, үтэгжүүлэз, ургаса ехээр абаха гэжэ оролдоно. Тиигэжэ колхозой гэшүүд энэ жэлдэ нёдондоной хиһоо хоёр дахин ехэ тэжээл бэлэдхэхэ, тэрэ тоодо 5000 центнер сенаж, 15000 центнер силос дараха, 500 тонно витаминтай ногооной гурил гаргаха уялга абанхай.

Саашань үгэ хэлэгшэ партиин ЦК-гай майн Пленумэй эрилтын ёһоор колхозой айл бүхэниие үнэтэй, жэжэ малтай болгохо тухай хэмжээнүүдые абажа байһанаа мэдүүлээ. Мүн барилга ехээр хэхэ гэхэдэ, барилгын материалнууд дутагдана, энэ талаар хэмжээ абахаар болоо гэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай майн Пленумэй айхабтар ехэ аша туһатай байһан тухай «Заветы Ильича» совхозой директор **Б. П. Семёнов** хөөрэжэ үгөө. Олон дабхар хүтэлбэрилгын ехэ хохидотой байһыень, һүүлэй жэлнүүдтэ совхозойнгоо аяар 6 дахин элдэб органнуудай мэдэлдэ ороһыень гамшэлтэйгээр хэлээ, Одоошье нимэ ябадалда эсэс табигдаба гэжэ тэмдэглэбэ.

— Үйлэдбэриин элдэб предприятинууд совхозтой хэлсээнүүдые хээд, тэрэнээ дүүргэдэггүй, харюусалга багатайгаар хандадаг, — гэжэ үгэ хэлэгшэ шүүмжэлээ. —Жэшээнь, Ивалгын ПМК, «Межколхозстрой» нэгэдэлэй предприяти совхозтой баталһан договороо бэелүүлэх гэжэ оролдоногүй.

Энэ жэлдэ хура бороо орожо, ургаса ямала һайн байхаар хүлөэгдэнэ гээд нүхэр Семенов үгэсэ үргэлжэлүүлээ. Тиимэһээ сабшалан, тарыалан дээрэз үргууһан бүхы ургасыя гээлтэгүйгөөр, һайнаар хуряажа абаха гэжэ бэлдэнэбди. Үбһэ хурыяха онһоожоруулагдамал 5 звено, морёор ажаллаха 6 звено байгуулагдаа, хонишод өөһэдтөө үбһэ бэлэдхэхэ болонхой. Тарыа хуряаха комбайнууд бэлдэгдээ. Эдэ үдэрнүүдтэ хонидой нооһон хайшалагдахань, 120 хайшашад шэлэгдэн абтаад, һургагдажа байна.

Партиин ЦК-гай майн Пленумэй эрилтын ёһоор, энэ табан жэлдэ үйлэдбэрэз эрид хүгжөөхэ аргатай болоод байһан тухайгаа Буряадай худөө ажахын институдай «Байкал» учхозой һаалишан **Л. Н. Седых** тодорхойгоор хэлжэ үгөө. Һүүлэй жэлнүүдтэ 500 үнеэдэй байха комплекс, 5000 дурбэлжэн метр хэмжээнэй тепличнэ комбинат бүтээгдээ. Автогараж, ногооной гурил гаргаха байра, хүүгэдэй саад гэхэ мэтэ барилгануud хэгдээ. 1990 он хүрэтэр Гурульба деревниие мүнөө уе сагай боябосон түхэлтэй һуурин болгохо зорилго табигдэнхай.

— Байгша ондо партиин ЦК-гай шиидхэбэринүүдэтэ харюу болгон, манай ажахын хүдэлмэрилгэ нэгэ һараар урид дүүргээ, — гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. — Жэлэй түрүүшын хахадта 7800 центнер һү һааха байбал, тэрэнээ 7900 центнертэ хүргөөбди. Һайн үүлтэрэй мал худалдаха түсэбөө дүүргэхэбди. Баян ургаса абахын тула газарая һайнаар уһалха гэжэ оролдобди.

Партиин ЦК-гай майн Пленумэй шиидхэбэринүүдые гүнээгыгөөр шудалха, хүн зондо ойлгуулха талаар юу хэжэ байһан тухайгаа, тэрэниие бэелүүлхэ хэмжэнүүдые тодорхойлжо байһанаа Госкомсельхозтехникын Оронгын партбюрогой секретарь Ц. Н. **Гомбоев** хэлэхэ зуураа, отделениингээ хүдэлмэриин шанар дээшэлүүлхэ, хүршэ Оронгын совхоздо шефскэ туһаламжа хүргэхэ гэжэ оролдожо байһанаа элишэлээ. Тус совхоздо хоёр квартиратай 10 гэр барижа үгөөбди гээ.

— КПСС-эй ЦК-гай майн Пленумэй шиидхэбэринүүдтэ бодото харюу болһаа арбаад шахуу дахин хүсэтэй болонхой.

Партиин XXVI съездын ба КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ зуураа, заводой коллектив арбан нэгэдэхи табан жэлэй һүүл болөтор Т-150 түхэлэй трактор бүтээлгые нэгэ хахад дахин дээшэлүүлхые хараална. Энэ зорилгоор заводой түхеэрэлгэнүүдые шэнэдхэн һалгэхэ хүдэлмэри эхилэнхэй.

РАПС ЕХЭЭР ТАРИДАГ БОЛОХО

ОМСК. АСХНИЛ-ай Сибириин Омско научно-үйлэдбэриин нэгэдэлэй эрдэмтэд «Рапс» гэһэн программые бэелүүлжэ эхилэнхэй. Сибириин эрхэ байдалда энэ ургамалай тарыалангые үргэдхэбэл, богони болзорто ургамалай тоһо үйлэдбэриилгые дээшэлүүлхэ ба мал ажалые шэмэ сэхэтэй тэжээлээр хангаха асуудалые шинидхэхэ арга бии болохо гэжэ тэдэнэр тобшолол хээ. Табан жэлэй эсэс тэрээ бусад ургамалнуудай тарилгые хороһоной ашаар эндэхи 300 мянган гектар полидо рапс тарихаар хараалагдана.

Мүнөө үедэ энэ ургамалай үрэнэ болон ногоон набша ехээр ургуулха эрдэм ухаанай үндэһэ һуурин табигдажа байна гээд нэгэдэлэй директор ВАСХНИЛ-ай академик Н. Милащенко мэдээсэбэ. Продукци болбосоруулгые ба хадагалалгые эмхидхэхэ гээшэ баһал шухала асуудал болоно. Гектар бүрһөө 12—15 центнер ургаса хүряадаг Омскын зарим ажахынуудай дүй дүршэл ургэнөөр хэрэглэгдэнэ.

НҮҮДЭЛ ФЕРМЭНҮҮД

ФРУНЗЕ. Ай-Суйска районой «Красная заря» колхозой хөлын бэлшээриинүүдтэ үнеэдые оньһон аргаар һаалга эмхидхэгдэнхэй. Малшадай зүһалангай оршодог Алтын-Арашанда электрын элшэ хүсэ дамжуулха хорин километр ута линий татагданхай.

Үнеэдые һаадаг аппарадуудһаа гадна, һү хүргэдэг түхеэрэлгэнүүд альпийска нуга бэлшээридэ абаашагдалхай. Электрын элшэ хүсэ дамжуулха линиие барилгада ба транспортда зорюулагдаһан гаргаша өөрыгөө харюулжа эхилээ.

ТҮСЭБӨӨ БОЛЗОРһООНЬ УРИД

Байгша ондо хөды ган гасуур болоошье һаань, Мухар-Шэбэрэй районой малшад эршээтэйгээр ажаллажа, урдаа табиһан зорилгоо бэелүүлжэ шадаба.

Тодорхойлон хэлэбэл, тэдэнэр мал ажалай продукцнуудые гүрэндэ худалдаха түсэбөө болзорһоонь урид дүүргэһэн байна. «Искра», Ленинэй нэрэмжэтэ, «Родина», «Путь Ленина», «Коммунизм» колхозуудай, «Одон» совхозой һаалишад, үхэршэд, хонишод, шубуушад жэлэй эхинһээ хойшо даалгагдаһан адууһа малаа, шубуудаа һайнаар харуулжа; тэдэнэйнгээ ашаг нэмэлчь дээшэдүүлһэнэй ашаар түсэбтэ даабаряа холо үлүүлбэ. Районой 11 ажахы түсэбһөө гадуур 1619 центнер мяха, 60 центнер һү бэлэдхэлэй пунктда тушаагаа.

Энэ хэрэгые «Искра» колхозойхид һайнаар эмхидхэжэ шадаһан байна. Түс ажахы 6 һара соо 1200 центнер мяха худалдаха даабаритай һаа, тэрэнээ 1619 центнертэ хүргөө. 679 центнер һү түсэбһөө гадуур Эхэ орондоо тушаагаа.

«Одон» совхозой малшад байгша ондо һайнаар хүдэлөө гэжэ тэмдэглэхэзэр, Тэдэнэр 485 центнер мяха, 4580 центнер һү түрэн түрөдөө худалдажа, социалис уялгаяа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлбэ. «Коммунизм» колхозой түбэй һү һаалиин фермын коллективэй ажалые онсо дурдамаар. Энэ эбтэй эетэй коллектив таба һара соо 1012 центнер һү түсэбһөө гадуур худалдаа. Түс ажахы мяха түрэндэ тушааха даабаряа хоёр дахин үлүүлэн дүүргээ гахэ гү, али 300 центнер худалдаха байбал, тэрэнээ 342 центнерээр үлүүлһэн байна.

Нигэжэ бүхы районоороо 43 мянган центнер һү, 14 мянган центнер мяха худалдаһан болоно.

КПСС-эй ЦК-гай, майн (1982 он) Пленум дээрэ баталан абтаһан СССР-эй Эдэз хоолой программа бэелүүлхэ хэрэгтэ түс районой малшад, шубуушад өөһэдынгөө хубитануудые оруулжа, мал ажалай продукцнуудые түрэндэ худалдаха түсэбөө сагһаа үрид дүүргэхын хойноһоо эрид шангаар хүдэлжэ байна.

Н. ДАГБАЕВ.

УРМА ЗОРИГОО БАДАРУУЛАН...

Эдэз хоолой бүхы зүйлнүүдые, тэрэ тоодо мал ажалай продукцнуудые элбэг дэлбэг болгохо гэһэн асари ехэ программа, тэрэшэлэн КПСС-эй ЦК-гай 1982 оной майн Пленумэй хамаг материалнууд хүн бүхэнэй халуун анхарад татагаар.

Энээндэ эдэбхи үүсхэл ехэтэй, эршэмтэй шанга ажалараад харюусаха, тэрэнииге бэелүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа бодотоор оруулха ёһотойбди гэжэ манай фермын коллектив һайн ойлгоно.

Тиимэһээ бүхы ажалаа улам һайжаруулха, үрэ дүнгүүдээ бүри арьбадхаха болонобди. Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ фермын һаалишад, малшад муу бэшэ үрэ дүнгүүдые туйлаа. Тус хайлбал, малай байжа эдеэлхэ хаһада (октябрь-май нарада) түсэбэй ёһоор 350 килограмм һү һааха аад, тэрэнээ 999 килограммда хүргеобди. Түрүү һаалишад Ринчин-Ханда Ринчинова, Цыпил Лыгденова, Цыден-Еши Доржиева гэгшэд энэ үе соо үнеэн бүриһөө 1066—1166 килограмм һү һаагаз.

Нигэжэ үбэлэй нарануудта үнеэдэй һү шэмые дээшэлүүлжэ шадаһанай ашаар коллективнай сагаан эдеэ үйлэдбэрилхэ байгша оной түрүүшын хахад жэлэй түсэбые бэлзорһоонь урид дүүргэбэ. Жэшээнь, энэ жэлэй түрүүшын зургаан һарада 1990 центнер һү һааха даабаряа 2010 центнертэ хүргэбэбди. Мүн нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, 300 центнерээр ехэ һүн һаагдаа гэхэ гү, али һү һааля 10 процентээр дээшэлүүлэгдээ.

Түбхын түрүүн үбһэ тэжээлэй тнимэ элбэг бэшэ байгаашье һаань, тэрэнээ зүбөөр буйлуулжа, шанаажуулжа, тэнсүүлэгдэһэн рацион табяад, малдаа эдюүлһэнэймнай ашаар һүн нэмээ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Хоёодохёор, һаалишан бүхэн ородорхой социалис уялга абаад, тэрэнээ дүүргэхын түлөө шажаайн оролдожо, эршэмтэйгээр мүрысэн ажаллаа.

Эдэ бүгэдын аша үрэшье яһала элитээр харагдаб1. Фермын бүхы 14 һаалишадай 9-нинь үбэлэй үедэ һү һааха социалис уялгаяа үлүүлэн дүүргээ.

Манайда харууһалагдадаг бүхы 254 үнеэд гол түлэб тугаллаа. Һү һаална саашадань үшөөл дээшэлүүлхэ, илангаяа зунай хүхэ ногоой үедэ сагаан эдеэ үлэм ехээр дэлбэрүүлхэ гэжэ эролдонобди. Мүнөө Буларта голой эхиндэ Азарга гэжэ газарта зуһалангаа һайнаар түхеэрээд, үнеэдэ үдэр һүнигүй адуулжа, һү шэмыень дээшэлүүлнэбди. Хэрбээ май нарада үнеэн бүриһөө үдэрэй 4—5 килограмм һү һаадаг һаа, эдэ удэрнүүдтэ тэрэнээ 7,5—8 килограммда хүргэнэбди. Фермын бэрхэ һаалишад Р-Х. Ринчинова, Ц-Е. Доржиева болон бусад зунай бэлшээриин хаһада үнеэн бүриһөө 850—900 килограммһаа бага бэшэ ну һааха зорилго урдаа табина.

Һаянай эндэмнай хүрэ бороо горитой ерожо, мүн яһала дулаан байгаад, бэлшээриин ногоон һураггүй һайжарба. Тиимэһээ социалис мүрысөөнэйнгөө ёршые улам шангадхажа, зунай ехэ һүнэй түлөө булталраа эрэмтэйгээр тэмсэжэ байнабди.

Ц-Д. ЛУБСАНОВ.
Захааминай районой Михайловкын совхозой Түбэй фермые даагша.

Госкомсельхозтехникын Түнхэнэй отделенидэ олон жэлэй туршада **А. И. Сороковников** слесареэр хүдэлнэ. Тэрэ уран гартай, нарин мэргэжэл шадабаритай хүн юм. **Алексей Иннокентьевич** хүдөө ажахын техникэ заһабаринлха талаар баян дүй дүршэлтэй. Ганса слесариин уялга дүүргээд байдаг бэшэ, тэрэ слесарь-моторист, слесарь-монтер, слесарь-хабсаргагшын ажалые жэшээдүүй бэрхээр дүүргэдэг юм. Залуу хубүүдые мэргэжэл шадабаринда һургадаг һайн һайхан заншалтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: слесарь А. И. Сороковников.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ҺАЙН ПААР—БАЯН УРГАСЫН ХАНИ

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

ГАН гасуурта дайралдадаг манай республикын эрхэ байдалда сэбэр паар бүхы севообородой ургасын үндэһэ һуури мүн. Энээниие эрдэм шэнжэлэлгын эмхи зүргаануудай болон ажахынуудай олон жэлэй хүдэлмэриин дүнгүүд гэршэлжэ үгэнэ. Жэшээнь, Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин хуурай тала газарта 12 жэлэй туршада сэбэр паар даэрэһээ жэлдээ гектар бүриһөө дунда зэргээр 18,6 центнер шэнииса, тэрэнэй удаа таригдаһанһаа гектарай 8,4 центнер тарыан хуряагдаһан байха юм.

Сэбэр паар даэрэһээ яахадаа нимэ тогтуурытай һайн ургаса абтана гээшэб? Нэн түрүүн, эндэ шиир элбэгээр баригдана, ургамалда хэрэгтэй бодосуул (илангаяа азот) нөөсэлэгдэнэ, хүрһэндэ бүртаг ногоонууд үсөөрнэ. Паар бүртаг ногоонтой темсэхэдэ үгаа хэрэгтэй. Паар болгогдоһон поли даэрэхи бүртаг ногоон 47 процент хүрэтэрөө усадхагдадаг байна.

Республикна дотор зохёогдоһон газар тарыалангай зональна системын ёһоор хахалагдадаг газарай 23—34 процентыень (хуурай талын зоһодо), 18—19 процентыень (тала газарта), 14—15 процентыень (ой модотой талада), республика дотоо дунда зэргээр 20 процентыень сэбэр паар эээлхээр цурадхагданхай.

Севообородто сэбэр паарые үргэдхэхэдэ, хүрһэндэ азот элбэгжэдэг. Зүбөөр паар болгоходо хүрһэнэй үрэжэлтэ хубинь нилээд һандаржа, минеральна азот гаралаг байха юм. Буряадай НИИСХ-ай агрохимиин лабораторнин шэнжэлгын ёһоор органическа үтэгжүүлгэ оруулагдаагүй паар даэрэ гектарай 600 килограмм хүрэтэр азодынь минеральна болошодог гэжэ тодорхойлогдонхой. Мүн үтэгжүүлгэ хэрэглэнгүй олон жэлдэ тариһа хэхэдэ баһал нимэрхүү ушар үзэгдэдэг байна.

Тиимэһээ азодые нигэжэ алдахагүйн тулада хүрһэндэ органическа үтэгжүүлгэ холо оруулжа байха хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, Буряад ороной олонхи районуудта органическа үтэгжүүлгэ тон бага оруулагдана (гектарта 0,9 тонно), тэрэ саанаа һалхинһаа, үһанһаа үрэжалтэ хубинь бага болоно, саа падаа улам руугаа орожол байна. Энэ һанаа зобооно.

Улаан-Удын, Сэлэнгын, Загарайн, Хоринн, Баргажанай, Хурамхаанай районуудта хүрһэнэй үрэжалтэ хубинь бага, гектарай 60 тоннодо хүрэнэ. Зэдын, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй районуудта тэрэнь нэгэ бага дээгүүр (гектарай 70—90 тонно), Яруунын ба Түнхэнэй районуудта—90 тонно болоно.

Хүрһэнэй үрэжэлые хамгаалхын тула бии байгаа бүхы органическа үтэгжүүлгэнүүдээ тарлалан дээрэ гаргаха, сабшаландаа минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ шухала.

1985 ондо хахалагдадаг газарай гектар бүриндэ 2 тонно органическа үтэгжүүлгэ, 33,8 килограмм ургасада нүлөөлхэ зүйлтэй минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэхээр багсаагдана. Тэдэ энэмнай үшөөл бага, хүрһэнэй үрэжэлые хамгаалхадашье дуталдаха байна.

Иимэ байдалһаа яажа гарахаб? Олон жэлэй ногоонуудай тарилга үргэдхэхэ, сидеральна паар хэрэглэдэг болохо, хаа хаанагүй хүрһэ хамгаалха гуримаар газар тарыалангаа эрхилхэ хэрэгтэй.

Мүнөө үедэ ургаса ехэнхидээ хүрһэнэй өөрынь үрэжэлһөө дулдыдана гэжэ тэмдэглэхэ болонобди. Жэшээнь, арбадахи табан жэлдэ дунда зэргээр жэлдээ ургасатай хамта хүрһэнһөө 25 мянган тонно шэмэтэ зүйлнүүдэй абтаһан байбал, харин тэндэ минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые оруулһанай ашаар ургамалнууд 13 мянгаад лэ тонно шэмэтэ зүйлнүүдые хэрэглэһэн байна.

Республикын газарай хүрһэнэдэ үрэжалтэ хубинь бага, мүн тэрэнэй үнаар, дулаанаар дуталдагаг байһан ушарһаа тэндэ нитратна азот биратай суглардагүй, паар болгогдоһон газарта бии болоошонь түрүүшын жэлдэ таригдаһан ургамалай хэрэглэмжьень хүсэдөөр хангадаггүй байха юм.

Олон жэлэй туршада шэнжэлгэ хээд үзэхэдэ, хүрин, ой модоной боро ба хара хүрһэтэй газарта паар даэрэ тэрэнь гектарай 13—28 килограммда, паар бэшэ газартань — 6—11 килограммда хүрэдэг байгаа.

Хүрһэ хамгаалха технологи хэрэглэхэдээ, паар болгодохо поли даэрэ гектарай 10—15 тонно хүртэхөөр органическа үтэгжүүлгэ оруулдаг. Хэрбээ органическа үтэгжүүлгын оруулагдаагүй һаань, тэндэ минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ шухала. Тиихэдээ хүрһэнэй элдүүрилгэдэг гүнээгыдэ нитрадуудай гектарта 30 килограммһаа бага бэшэ байбалнь, хуурай тала газарта —40, ой модотой талада—60 килограмм хүсэтэй вүйлтэй азот хэрэглэхэдэ зохид. Хэрбээ гектарта нитратна азодой 60 килограммһаа дээшэ байбалнь, тэндэ азотно үтэгжүүлгэ оруулһанай хэрэгтэй. Фосфат ба кали гектарай 40—40 килограмм тараахадэ болохо.

Республикын тарыашадай гол зорилго юуб гэхэдэ, хүрһэнэй үрэжэл дээшэлүүлхын тула ажахынуудта бии байгаа бүхы органическа болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые паар болгодохо газарта оруулха хэрэгтэй.

Органическа үтэгжүүлгэнүүдэй шэмэтэ зүйлнүүдые ехээр алдахагүйн, жэгдээр тараахын тула «РОУ-5», «ПРТ-10», «ПРТ-16» «І—ПТУ-4» түхэлэй машинануудые хэрэглээд, тэрэниие гараанай һүүлээр тэрэ дороньь газарта ханалха байна. Мүн нимэрхүүгээр хүрһэндэ минеральна үтэгжүүлгэнүүдые оруулдаг. Тиихэдээ үтэгжүүлгэнүүдые 14 сантиметр, тэрэнһээ доро гүнээгыдэ орохоор газараа ханалдаг.

Нигэжэ үтэгжүүлэгдэһэн паар даэрэ бүртаг ногоон үргэнөөр ургадаг. Тиихэдэнь лэ тэрэниие усадхахада зохид юм.

Паар даэрэ ямар бог ногоонуудай ургажа байһые харалсажа, ямар машина хэрэглэхэсэ шэлэдэг. Хэрбээ хэлхы үндэһэтэй (хяаг болон бусад) ногооной ургабал, КПЭ-3,8 түхэлэй хүадэ культивтораар 16—18 сантиметр гүнээгыгөөр элдүүрилхэдэ һайн. Олон жэлэй бусад ногоонуудай, мүн нэгэ жэлээр ургадагуудые усадханаа дулдыдана гэжэ тэмдэглэхэ болонобди. Жэшээнь, арбадахи табан жэлдэ дунда зэргээр жэлдээ ургасатай хамта хүрһэнһөө 25 мянган тонно шэмэтэ зүйлнүүдэй абтаһан байбал, харин тэндэ минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые оруулһанай ашаар ургамалнууд 13 мянгаад лэ тонно шэмэтэ зүйлнүүдые хэрэглэһэн байна.

Республикын газарай хүрһэнэдэ үрэжалтэ хубинь бага, мүн тэрэнэй үнаар, дулаанаар дуталдагаг байһан ушарһаа тэндэ нитратна азот биратай суглардагүй, паар болгогдоһон газарта бии болоошонь түрүүшын жэлдэ таригдаһан ургамалай хэрэглэмжьень хүсэдөөр хангадаггүй байха юм.

Олон жэлэй туршада шэнжэлгэ хээд үзэхэдэ, хүрин, ой модоной боро ба хара хүрһэтэй газарта паар даэрэ тэрэнь гектарай 13—28 килограммда, паар бэшэ газартань — 6—11 килограммда хүрэдэг байгаа.

Хүрһэ хамгаалха технологи хэрэглэхэдээ, паар болгодохо поли даэрэ гектарай 10—15 тонно хүртэхөөр органическа үтэгжүүлгэ оруулдаг. Хэрбээ органическа үтэгжүүлгын оруулагдаагүй һаань, тэндэ минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ шухала. Тиихэдээ хүрһэнэй элдүүрилгэдэг гүнээгыдэ нитрадуудай гектарта 30 килограммһаа бага бэшэ байбалнь, хуурай тала газарта —40, ой модотой талада—60 килограмм хүсэтэй вүйлтэй азот хэрэглэхэдэ зохид. Хэрбээ гектарта нитратна азодой 60 килограммһаа дээшэ байбалнь, тэндэ азотно үтэгжүүлгэ оруулһанай хэрэгтэй. Фосфат ба кали гектарай 40—40 килограмм тараахадэ болохо.

Республикын тарыашадай гол зорилго юуб гэхэдэ, хүрһэнэй үрэжэл дээшэлүүлхын тула ажахынуудта бии байгаа бүхы органическа болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые паар болгодохо газарта оруулха хэрэгтэй.

Органическа үтэгжүүлгэнүүдэй шэмэтэ зүйлнүүдые ехээр алдахагүйн, жэгдээр тараахын тула «РОУ-5», «ПРТ-10», «ПРТ-16» «І—ПТУ-4» түхэлэй машинануудые хэрэглээд, тэрэниие гараанай һүүлээр тэрэ дороньь газарта ханалха байна. Мүн нимэрхүүгээр хүрһэндэ минеральна үтэгжүүлгэнүүдые оруулдаг. Тиихэдээ үтэгжүүлгэнүүдые 14 сантиметр, тэрэнһээ доро гүнээгыдэ орохоор газараа ханалдаг.

Нигэжэ үтэгжүүлэгдэһэн паар даэрэ бүртаг ногоон үргэнөөр ургадаг. Тиихэдэнь лэ тэрэниие усадхахада зохид юм.

Паар даэрэ ямар бог ногоонуудай ургажа байһые харалсажа, ямар машина хэрэглэхэсэ шэлэдэг. Хэрбээ хэлхы үндэһэтэй (хяаг болон бусад) ногооной ургабал, КПЭ-3,8 түхэлэй хүадэ культивтораар 16—18 сантиметр гүнээгыгөөр элдүүрилхэдэ һайн. Олон жэлэй бусад ногоонуудай, мүн нэгэ жэлээр ургадагуудые усадханаа дулдыдана гэжэ тэмдэглэхэ болонобди. Жэшээнь, арбадахи табан жэлдэ дунда зэргээр жэлдээ ургасатай хамта хүрһэнһөө 25 мянган тонно шэмэтэ зүйлнүүдэй абтаһан байбал, харин тэндэ минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые оруулһанай ашаар ургамалнууд 13 мянгаад лэ тонно шэмэтэ зүйлнүүдые хэрэглэһэн байна

СССР 60 ЖЭЛ

АХА ДҮҮ АРАДУУДАЙ БАТА БЭХИ НЭГЭДЭЛ

АРБАДАХИ ТАБАН ЖЭЛДЭ амжалтануудые туйлаһанайнь түлөө Узбегэй ССР-тэ Ленинэй орден барюулалгын баяр ёһолол дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые зүрхэ сэдьхэлээ хүдэлгэн шагнаа һэмди. Энэ хадаа олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг совет арадай ажабайдалда ехэ, зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ үйлэ хэрэг болоһон байна.

АГУУЕХЭ ХҮСЭНЭЙ ЭШЭ ҮНДЭЊЭН

А. ДУЙШЕЕВ,
Киргизэй ССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ

Аха дүү республикын ажалшадай амжалта туйлаһанууд киргиз арадта онсо дутын, ойлгосотой юм. Узбекистанай хлопогой талмайн ехээр гандадаг байһыень элихэнээр һананабди. Токтогульска ГЭС-эй уһые аха дүү республикын гандадаг нютагуудта эльгээжэ захалбабди. Энэнь Узбекистанай тарыашадта горитой ехэ туһаламжа болоһон байна. Тиигэжэ тэдэнэр хлопэксырвец гүрэндэ худалдаха түсэбэе амжалтатайгаар дүүргэбэ. Мүнөө, ГЭС-эй дүүрэн хүсөөрөө худэлжэ эхилэздэнь, тэрэнэй эяшэ хүсэн гансал Киргизэй бэшэ, харин хүршэ республикануудай хото городуудта, һүүрин тосхонуудта, промышленна предприятинуудта эльгээгдэнэ. Хүнэй гараар тогтоогдоһон далайн уһанай нөөсэнүүдые Узбекистанай, Таджикистанай тарыашадтай мүн лэ аха дүү ёһоор хүбаалданабди.

СССР-эй бүхы арадуудтал адли, киргизүүд агууехэ Ленинэй иимэ захяа заабарине [illegible] хадагалжа ябадаг: «Хилын хаагуур гарадаг ушар бэшэ, харин бүхы нацинуудай ажалшадай хоорондохи холбооной бата бэхи байлгань бидэнэргэ шухала удха шанартай...» Хүнүүд бата нэгэдэлтэй байхадаа, һүр хүсэтэй, социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха хабаатай гэжэ Советдүүдэй ороной хүнүүд дүй дүршэлһөө ойлгоно.

Үгытэй ядуу байдалтай байһан Киргизэй ССР хүрдан түргэнөөр хүгжэжэ, национальна түхэл шэнжэтэй, социалис удхатай соёл культуратай болонхой. Үбгэн буурал Тянь-Шаниин бооридо промышленна болон худөө ажахын томо ехэ предприятинууд, үзэсхэлэн һайхан, болбосон тухэлтэй хото городууд, һургуулинуудтай, больницзнуудтай, соёлой түбүүдтэй һуурин тосхонууд урһан бодоо.

Манай Эхэ ороной ниитэ нэгэн арадай ажахын комплексын хүбинь болохо Киргизэй экономико хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэжэ байна. Республикын промышленность 130 гаран һалбаритай. Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые ханградаг прибор бүтээлгэ, электронно, электротехническэ ба бусад һалбаринууд тэрэнэй үндэһэ һуурида табигдана. Түрүүшын табан жилһээ хойшо республикын индустри үйлэдбэриин томо ехэ комплекснуудые, нэн түрүүн түлишын-элшэ хүсэнэй, горнорудна, машина бүтээлгын комплекснуудые байгуулагын замаар хүргэнэ.

Колхоз, совхозуудые онһуудай эбдэршэгүй хани барисаанай үшөө нэгэ толотомо гэршэ жэшээ болоно гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев нэрлээ һэн.

Ниитэ-союзна ажалай хүбаарилгада республика ехэ һуури эзэлдэг. Хоморой болон үнгэтэ металл үйлэдбэрилдэг, автосамосвалнуудые, электродвигательнүүдые, автомат линиинүүдые, мяха-консервын продукци бүтээн гаргадаг байна. Киргиз арадай гүлөөлэгшэд Байгал-Амарай түмэр замай, «Атоммашай» барилганнуудта, Хара бэшэ хүрьһэтэ нютагые хүгжөөлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг.

Манай республикын үйлэдбэрилэн гаргаһан олон түхэлэй продукцинууд бүхы орон соогуураа, мүн гадаадын 60 гүрэндэ худалдагдадаг байна. Политическэ болон нинтын олон тоото ажал ябуулагшад, мэргэжэлтэд, аяншалагшад жэл бүри Киргизстанда ерэдэг. Тэдэнэр киргиз арадай ажабайдалтай, эрдэм, соёлтой, эршэтэ габшагай ажал хэрэгүүдтэй танилсадаг юм. СЭВ-эй гэшүүн бүхы социалис оронуудтай СССР-эй тогтоодог экономическа харилсаа холбоондо республикамнай эдэбхитэйгээр хабаададаг байна.

Совет засагай жэлнүүдтэ Киргизидэ уран зохёол, театральна, хүгжэмэй, уран зурагай, искусство байгуулагдаа. Уран зохёолшо, Социалис Ажалай Герой, Ленинскэ ба Гүрэнэй шангуудай лауреат Чингиз Айтматовай, кинорежиссер, Киргизэй арадай артист Толомуш Океевэй, СССР-эй арадай артистнууд балерина Айсула Токомбаевагай, оперын дуушан Булат Минжилкиевэй, мүн бусад олоной зохёохы ажал ябуулга бүхы дэлхэй дээрэ үргэнөөр алдаршанхай. Киргизидэ эрдэм-шэнжэлгын эмхи зургаанууд олон юм. Республикын Наукануудай академи худэлдэг.

Совет Киргизстанда байгуулагдаһан экономическа ба эрдэм, техникын хүсэн арадай ажахын тон шэнэ зорилгонуудые шиидхэхэ арга олгоно. Энэ табан жэлдэ промышленна продукци үйлэдбэрилгэ 22 процентһээ үлүүгээр дээшэлүүлэгдэхэ байна. Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые нилээд эхэдхэгээр, тэдэнэй шанарынь һайжаруулхаар хараалагдана. Худөө ажахыда хонин ажалые үсхэбэрилхэдэ гол анхарал хандуулагдадаг юм. Удаадахи арбан жэлдэ урдынхида орходоо хахад миллион шахуу тонноор ехэ хониной мяхан (амидын шэгнүүрээр) үйлэдбэрилэгдэхэ байна.

Иссык-Кулыска областиин ба Чуйска нуга голой минерально-түүхэй эдүүдые, газарай, уһанай ба элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые үргэлжэ дээрэнь ашаглаха гээшэ КПСС-эй XXVI съездын хараалһан гол шухала асуудалнуудай нэгэнниинь болоно. Энэ райондо ниитэ нэгэн территориально-үйлэдбэриин комплексые байгуулга республикын баян нөөсэнүүдые ороной ниитын үйлэдбэридэ элсүүлэн хабаадуулха арга олгохо юм.

Түүхэтэ богонихон болзор соо манай Эсэгэ ороной бүхы арадуудтай хамта Киргизстан айхабтар ехэ амжалтануудые туйлаа. Мүнөө манай республика Советскэ Союзай эбтэй эетэй бүлэ дотор һалбаран хүгжэжэ байна.

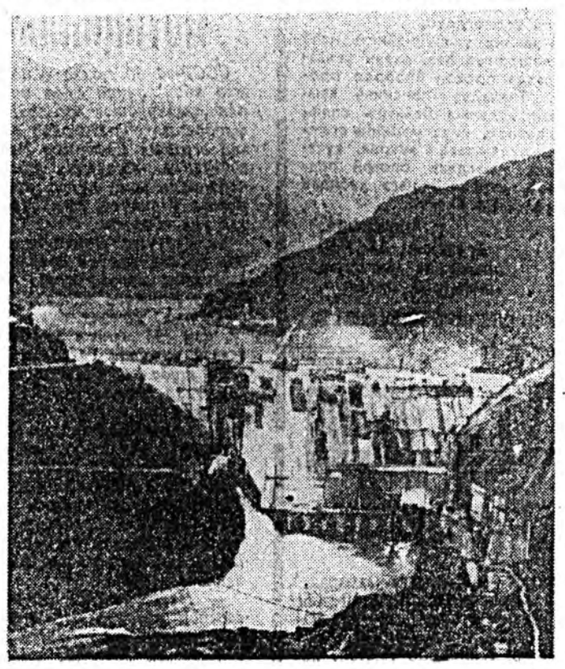

КУРПСАЙСКА ГЭС — Нарын мүрэн дээрэхи гурбадахи электростанци болоно. Тэрэ 800 мянган киловатт хүсэтэй. Дүрбэн агрегадай хоёрынь ашаглаганхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Курпсайска ГЭС-эй барилгын түхэл шэнжэ.

КИРГИЗ арад аха үеын хүнүүдые ехэтэ хүндэлдэг заншалтай юм. Али бүхы шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ шиидхэдэг ёһо заншалтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Таласска областиин Бокомбаевай нэрэмжэта совхозой аксакалнууд хөөрэлдэнэ.

ТЯНЬ-ШАНИИН АЛТАН ЖАСА

Тянь-Шаниин ажахынуудта муу үүлтэрэй, ашаг шэмэ багатай хонид харагдахаяа болинхой шахуу. Угай хонишон, Социалис Ажалай Герой Джамаке Тынзевэй архивта ТАСС-ай корреспондент хуушаржа шарлашаһан фото-зураг обёороэ һэн: шабараар будаһан урса гэрэй хажууда өөдэгүй элдэб зүһэнэй хонид бөөгнэршөөд байна.

.— Гушаад онуудта Михаил Лушихин энэ зурагые буулгаһан юм,— гэжэ хонишон тайлбарилба.— Тэрэ Россиһаа һаа-дурзараа манайда ерэ һэн. Ерээдүйн академик киргиз үүлтэрэй нарин нооһотой хонидые бии болгохо талаар хүдэлжэ эхилһэн намтартай.

Киргизи соогоо суутай угай хонишодой түлөөлэгшэ Джамаке тэрэ хүшэр сагай үйлэ хэрэгүүдые һайн һанадаг.

Хадын бэлшээри шэмэ багатай һэн. Худөө ажахын түрүүшын артельнүүдэй эдэбхитэй, тэдэнэй үбгэ эсэгэнэртэл адли, ашаг шэмэгүй, будүүн нооһотой хонидые үсхэбэрилдэг һэн, Хада газарта ондоо тээһээ асарагдаһан хонид таарадагүй байһан. Тус хизаар бэлшээриин газараар элбэг аад лэ, ута нарин нооһотой, хүндэ шэгнүүртэй, шэрхи, үбһэ тэжээл голодогүй хони малгүй байһан юм.

Тиимэһээ хүнүүд лэ энэ дутагдалыень усадхаһан байна. Экономическа хашалтада ороһон Советдүүдэй залуу орондо худөө ажахын продукци ехэ хэрэгтэй байгаа. Киргиз үүлтэрэй нарин нооһотой түрүүшын хонидые бии болгоһон селекционер М. Лушихинай хүтэлбэри доро урдань нүүдэл байдалтай байһан Мамбет ба Зуура Тынаевууд эрдэм-шэнжэлгын хүдэлмэри эхилһэн намтартай. Тэдэнэр академигтэй хамта шэнжэлхы хүдэлмэриин авторнууд болохо хүби заяатай байгаа. Удаань түрэлхидэйнгөө хэрэгые. Джамаке, тэрэнэй аха дүүнэр, эгэшэнэр үргэлжэлүүлбэ.

Тэдэнэй зариманиинь эрдэмтэнэй зам шэлээ, нүгөөдүүлынь хонишоной замаар ошоо.

Эрдэмтэнтэй хамта олохон хонишод Тянь-Шаниин «алтан» хонин тухай үнинэй сэдьхэжэ ябаһан һаналаа бэелүүлээ һэн. Таби хүрэхэгүй жэл соо хадын бэлшээридэ тон һайнаар таараһан шэнэ үүлтэрнүүд бии болгогдоо. Хадын боори газарай бэлшээридэ нарин нооһото үүлтэрэй хонид харууһалагдана. Хадын оройн бэлшээридэ, мүнхэ саһантай зэргэлээд шахуу хоёр шэнэ үүлтэрэй — тянь-шаниин кроссбредһэ ба алайска будүүбтэр нооһотой хонидые һаянай харууһалдаг боложо байнхай. Түрүүшынхидэ адли хүндэ шэгнүүртэй хонид мүнөө орон дотор дээрээ үгы юм. Тэдэнэр 100—150 килограмм хүрэтэр татадаг. Киргизидэ бии болгогдоһон алайска үүлтэрэй хонид нооһонойнгоо шанарай ба гарасын талаар суута сараджинска хонидые булидаг байна.

— Тянь-Шаниин хонин һүрэг манай хадата хизээрэй гол баялиг, тэрэнэй «алтан жаса» болоно,— гэжэ Джамаке Тынаев хэлэнэ.— Тусхай шэгэлэтэй болгожо хамтадхаһанай ашаар хонин ажал ашаяа харюулдаг һалбари боложо байнхай. Урданай шабараар жэлиһэна дал хорёонуудай орондо мүнөөнэй малай байранууд бодонхой. Ажахынууд хоорондын гушаад томо комплекс ба оньһожоруулагдамал 650 гаран фермэ хадата нютагай мал ажалай индустриальна үндэһэ һуури болоно. Худөө ажахыда хэрэглэгдэдэг 100 гектар бүхэнһөө продукци абалгаар республика дээхэй дээрэ түрүүшын һуурииуудай нэгые эзэлнэ.

В. ОРЕНБУРГИН, ТАСС-ай корр.

ХАНИ БАРИСААНАЙ ЭЛШЭ ХҮСЭН

Киргизэй элшэ хүсэнэй карта түяагаа сасаһан нарандал адли юм. Тянь-Шаниин үндэр хадануудтахи Нарын мүрэн дээрэ хүсэ ехэтэй дүрбэн станци худэлжэ эхилээ.

Казахстан, Узбекистан, Таджикистан тээшэ эндэһээ элшэ хүсэнэй шэжэм утаһан татагданхай. Барилгын техникэ болон хүнүүдые нэгэ барилгаһаа нүгөөдэдэ шата шатаарнь һэлгүүлэн табигдаг гидро-барилгын арга хэрэглэһэнэй ашаар элшэ хүсэнэй энэ томо комплекс тон богони болзорто байгуулагдаа юм.

ГЭС-эй барилгые горитой түргэдэхэдэнь, «худэлмэришэнэн эстафетын» гуримаар эмхидхэгдэдэг мүрысөөн туһална. Нарыньска станцинуудые гол түхээрэлгэнүүдээр хангагдаг 60 шахуу предприяги хоорондоо мүрысэдэг.

Иимэ хани харилсаата ажалай ашаар оройдоол табан жэл соо гол барилгануудые бодхоохо ба 200 мянган киловатт хүсэтэй Курпсайска ГЭС-эй түрүүшын агрегадые ашаглалгада үгэхэ арга олдоһон байна.

Худөдэмэрине түргэдхэхэ шэнэ нөөсэнүүдые бэдэрэлгэдэ, мүрысөөе улам нарижуулан һаижаруулгада «Худэлмэришэнэй эстафетэдэ» хабаадагшадай телетайпаар эмхидхэгдэһэн хөөрэлдөөн зорюулагдаһан байна. ТАСС-ай корреспондент А. Рябушкин тэндэ байлсаа.

Киргизэй Кара-Куль хото эгээн түрүүшээр дуудагдаба. «Нарынгидроэнергострой» управленин начальник К. Хурнев хөөрэлдөө. эхилбэ.

— Дүтэрхы предприятинуудтай хамта табигдаһан графигай ёһоор, В. И. Ленинэй түрэһэн үдэртэ станциин гурбадахи электрическэ машиные худэлгөөбди гэжэ баяртайгаар элидхэнэбди, — гээд тэрэ мэдээсэбэ. Бүхы хүндэ хүшэр худэлмэриие оньһон аргаар бүтээдэг болоод, С. Феттасвай, Т. Усубалиевай даадаг түрүү бригаданууд халаһанайгаа даабарине гурбанай нэгэ хубяар үлүүлнэ. Хаалта проектээр харааладаһан тэмдэгтээ, 115 метртэ хүргэгдөө шахуу.

Дүрбэдэхи гидрогенераторые бэлдэлгые предприятинин коммунистнууд хиналта дороо абаа гээд «Сибэлектротяжмаш» үйлэдбэриин нэгэдэлэй парткомой секретарь А. Логовик Новосибирскһээ хөөрэлдөөндэ оролсоно. Тэдэнэрэй эдэбхитэй хабаадалгатайгаар 150 гаран бригадада киргиз гидро-барилгашадай захилнуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мүрысөөн эхилэнхэй. Машиныи олохон узелнууд болон детальнууд бүтээгдөө. Графигай ёһоор гурбадахи кварталда тэрэнииę бэлэн болгожо, ябуулха зэргэтэйбди. Гэбэшье худэлмэри түргэдхэхын тула бидэнине түмэрөөр хангагдаг предприятинуудай туһаламжа хэрэгтэй.

Тохёолдоһон байдалһаа гарахын тула «худэлмэришэнэн эстафетэдэ» хабаадагшадые олон болгохо хэрэгтэй гэжэ һанагдана. Жэшээнь, Дунда Азиин республикануудай экономическа хүгжэлтэдэ Курпсайска ГЭС хэды ехэ удха шанартайб гэжэ Сибириин машина бүтээгшэд ойлгодог. Тиимэһээ манай нэгэдэлые металлопрокадаар ханградаг «Амурсталь», Нижнетагильска металлургическа заводуудай, бусад хэдэ хэдэн предприятинуудай коллективуудые мүрысөөндэ урихаа гэжэ шиидээбди.

Харьковһаа С. М. Кировэй нэрэмжэтэ «Харьковска турбинна завод» гэжэ атомна турбина бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директорэй орлогшо А. Вовченко, «Таджикэлектроэнергострой» управленин автотранспортна үйлэдбэриин нэгэдэлэй начальник А. Зорин гэгшэд телетайпаар эмхидхэгдэһэн хөөрэлдөөндэ хабаадалсаба.

Нарын дээрэхи ГЭС нигэжэл оариргана. Олон мянган совет хүнүүдэй бэлигшадабари, дүй дүршэл Киргизэй хүгжэнги индустриальна бааза байгуулхадань туһална. Элшэ хүсэнэй тон ехэ нөөсэтэй тус республика электрын элшэ хүсөөр бусад республикануудые элбэгээр хангана. Жэл бүри тэрэнэй станцинууд 10 миллиардһаа дээшэ киловатт-час элшэ хүсэ үйлэдбэрилижэ, гансал өөрынгөө республикын бэшэ, мүн Узбекистанай, Казахстанай, Таджикистанай арадай ажахын эршэтэ хүгжэлтые хангана.

Энэ табан жэлдэ Таш-Кумырска ГЭС ток үгэжэ эхилхэ юм. Энэнь Киргизидэ электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгые гурбанай нэгэ шахуу хубяар ехэ болгохо арга олгохо байна.

(ТАСС).

ЭШЭ ҮНДЭЊЭН

ЭРТЭ УРДА САГҺАА хойшо Ош хотын түб хубида оршодог Сулейман хадын бооридохи «Западный» гэжэ үндэр барилгануудтай түрүүшын микрорайондо 10 мянга гаран хүн шэнэ гэрнүүдые толлохо юм.

Үндэр хадатай энэ райондо газарай ходо худэлжэ байдаг тулань гурбан ба табан дабхар байшангууд лэ баригдадаг байгаа. Газарай худэлхэдэ һандархагүй юһэн дабхар байшангуудай проектнүүдые зохёоһон Киргизэй ниислэл хотын мэргэжэлтэд үндэр барилга хэхэ зам нээгээ. Гэрэй дабхарнууд хоорондох худэлжэ байдаг түхээрэлгэнүүдээр холбогдонхой. Тэдэнь 9 балл хүрэтэр газарай худэлхэдэ яахашьегүй юм.

Тянь-Шаниин шэлэнүүдэй хүндыдэхи городуудта олон дабхар гэрнүүдые бодхоожо, архитекторнүүд болон барилгашад шухала асуудал шиидхэнэ. Юуб гэбэл, республикын газар дайдын 93 процентнь һаданууд болодог, теэд олохон һуурин газарнуудые үргэдхэхэ арга үгы болонхой. Олон дабхар гэрнүүдые барилга хадаа эдэ һуурин тосхонуудай социально-экономическа хүгжэлтын гол нүхэсэл мүн. Энэ табан жэлдэ республика дотор 6 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра ашаглалгада оруулагдахаар хараалагдана.

МУЗЕЙ-УНИВЕРСИТЕТ

ОШ ХОТОДО байгуулагдаһан хлопок тарижа үргуулгын музей таряшадай өөрсэ янзын университет болонхой.

Тянь-Шаниин бооридохи энэ һалбариин хүгжэлтын бүхы түүхэ эндэ харуулагдана. Хлопогой үрасые дээшэлүүлхэ замууд тухай экспонадууд хөөрэнэ, эрхим ажахынуудай дүй. дүршэлтэй ба селекционернүүдэй түйлаалтанүүдтай танилсуулна.

Совет засаг тогтооһоной һүүлээр киргизүүд хлопок тарижа эхилэн юм. Эртэ урда сагһаа хойшо хлопок тарижа үргулдаг хүршэ Узбекистанай ба Таджикистанай тарыашадһаа хадата нютагай хүн зоной энэ һалбари хүгжөөхэдэнь, ехэ туһалаа һэн. Россин Федерацин, Белоруссин, Украинын предприятинууд хүсэ ехэтэй техникэ, үтэжүүлэг, мелиоративна хэрэгсэлнүүдые эльгээгэ. Киргизэй хлопогой плантацинүүд далайн нюруунһаа мянга гаран метртэ оршодог, 55 мянга шахуу гектар болодог. Хэзээ нэгэтэ суг губи байһан газартэ гектар бүриһөө 20 центнер хүрэтэр хлопок-сырец абтана.

ОЛОН ДАБХАР ГЭРНҮҮД

△ **ХҮЖЭ НОГООН** альпийска нуга, алтан шаргал тарыалан, виноградай болон хлопогой плантацинууд, хододоо саһан малгайтай байдаг һүмбэр ууланууд — эгээл үндэр хада уулатай союзна республикануудай нэгэн болохо Киргизэй түхэл шарай нимэл даа. Эндэхи газар дайда далайн нюруунһаа 500 метрһээ дээшэ газарта оршодог. Этээл үндэр хадануудайнь орой 7 мянган метрһээ дээшэ гарадаг.

△ **ХОРЕОД ОНУУДАИ** эхинһээ хойшо Киргизэй ССР-эй үн зоной тоо 4 дахин-олошоржо, мүнөө 3723 мянганда хүрөө. 80 гаран үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд эндэ ажаһуудаг.

△ **РЕСПУБЛИКА** дотор электроэнергетикэ, машина бүтээлгэ, үнэтэ металлурги, хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленность хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэнэ. 1922 оной-хитой сасуулбал, промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 400-һаа үлүү дахинаар ургаа. Гансал нёдондо жэл зуугаад шэнэ түхэлэй эдлэл хэрэгсэлнүүд үйлэдбэрилэгдэжэ эхилһэн байна.

△ **МҮНӨӨ** Киргизэй электростанцинууд 10 миллиардһаа дээшэ киловатт-час гэхэ гү, али ГОЭЛРОгой түсэбөөр баригдаһан бүхы станцинуудта орходоо һурагтүй ехэ элшэ хүсэ үйлэдбэрилнэ. Нарын мүрэн дээрэ баригдаһан 4 хүсэгэ ГЭС Дунда Азиин бүхы республикануудай ба Казахстанай предприятинуудые, колхоз, совхозуудые электрын элшэ хүсөөр хангана.

△ **АГУУЕХЭ ОКТЯБРИЙН** революцинин урда тээ киргиз арад гол түлэб мал ажалтай байһан юм. Тинхэдээ үндэр хада уулануудаар адууһа малаа бэлшээдэг һэн. Мүнөө союзна республикын худөө ажахы 10 гаран һалбаритай.

△ **60 ЖЭЛЭЙ** турша соо республика дотор 12 шэнэ хото, хотын түхэлэй 30 гаран һуурин тосхон урган бодоо. Киргизэй ниислэл Фрунзе хото Дунда Азиин экономическа ба соёлой эгээл ехэ түбүүдэй нэгэниинь болонхой. Мүнөө эндэ 500 мянга гаран хүн ажаһуудаг.

△ **РЕСПУБЛИКА** дотор эрдэмэй 3 мянга шахуу доктор болон кандидат тоологдоно. Тэдэнэй нээлтэнүүдые арадай ажахыда нэбтэрүүлһэнэй ашаар хэдэн арбаад миллион түхэрнгэй экономическа ашаг олзо абтана.

△ **КИРГИЗИДЭ** бүгэдэ нинтын дунда һуралсалда орохо худэлмэри гол түлэб дүүргэгдээ. Мүнөө 1614 һургуулида 828 мянган үхибүүд һурана.

△ **СОВЕТ ЗАСАГАЙ** жэлнүүдтэ Киргизидэ врачнуудай тоо 10 хүнһөө 10500 хүрэтэрөө олошороо.

△ **РЕСПУБЛИКЫН** эгээл холын, үндэр хада ууладахи аулнуудта хүн зоной ажаһуудал хангалгын албанууд олоор байгуулагданхай. Хада уулын 1300 тосхондо ательенүүд, мастерскойнууд, салонууд, зээлээр элдэб юмэ үгэлгын, тушаан абалгын пунктнууд худэлдэг. Тэдэнэр хүн зондо 500 гаран элдэб зүйлэй туһа хүргэнэ.

ТООЛО, БАРИМТАНУУД

ЭЛҮҮР ЭНХЫН ГУЛАМТАНУУД

ИССЫК-КУЛЬ нуурай эрьеде оршодог амаралтын байшанда амарха, бэеэ аргалуулха дуратайшуул жэлһээ жэлдэ олошоржо байнхай. Энэ-ниие харада абажа, 360 хүнэй һууритай уужам салуу шэнэ корпус баригдажа, ашаглалгада түшаагдаба.

Аршаан булагууд, үе мүсынгөө шархирбал, эмшэлүүлхэ шабар, урда зүгэй наран, хадын арюун тунгалаг агаар —эдэ бүгэдэ эмшэлгын ехэ удха шанартай юм. Иссык-Куль нуурай эрьеые ёһотойл элүүржүүлгын газар гэжэ нэрлэдэг. Далайн уһанай нюруунһаа дээшэ 1600 метрэй үндэртэ оршодог энэ нуурта үндэр хада уулануудай ороойгоорхи мүлһэн хайлажа, шудхадаг байна. Энэ хүнды урда зүгэй халуун наранһаа, хойто зүгэй хүйтэн һалхинһаа үндэр хада уулаар халхалагдажа, хододоо нэгэ жэгдэ, наартай зохид уларилтай байдаг. Эндэ 16 түхэлэй аршаан булаг, халуун аршаан нээгдэнхэй.

Иссык-Кулиин эрье шадараар элүүржүүлгын 200 шахуу эмхи зургаан хүдэлдэг. Гансал энэ жэлдэ олон союзна республикануудһаа 250 мянга шахуу хүн эндэ амарха.

Пржевальск.

НАЙМАДАХИ НОТО

Советскэ Союзай арадай артистка Сайра Киизбаевагай хүмүүжүүлһэн Сайра Чаткариева СССР-эй Ехэ театрай сценэ дээрэ «Евгений Онегин» гэжэ операһоо Татьяна Ларинагай ролиие гүйсэдхэхэ ооложо. Гушаи жэлэй саяда тэр багшань — Сайра Киизбаева Ехэ театрта дуулаха нэрэ хүндэдэ хүртэһэн юм.

Тэрэ хойын үеэд Москвагай П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ гүрэнэй консерваториде С. Киизбаева киргиз яһанай түрүүшын студентка байгаа.

Һүүлээрнь Фрунзе хотын опера болон балеэдэй театрта Татьяна Ларинагай партиде эсээл түрүүлэн гүйсэдхөө, ород, совет болон харин гүрэнүүдэй композиторнуудай оперануудта бусад олон рольнуудые наадаи. Дайнай жэлнүүдтэ киргиз артистнуудай түрүүшын фронтовой бригаданууддай нэгэндэ хабаадалсаа.

Һүүлдэ сценэеэ орхеод байхадаашье, С. Киизбаева дуратай хүрэтээ үнэн ехэ үлөө һэн. Тэрэ багша, дуунай талаар республикын эгээл түрүүшын профессор болоһон намтартай.

— Ямаршье аялга долоон нотоһоо бүридэдэг гээд мэдээжэ, — гэжэ Сайра Киизбаева хэлэнэ. — Гэбэшье маһай совет хүгжэмдэ үшөө нэгэ тон шухала, наймадахи ното —хани барисаанай ното, аха дүү арадуудай хэрэгүүд болон дуунуудта зохёохы ёһоор хабаадаха үшөө нэгэ ното бии гэжэ этигэдэгбди.

А. БАРШАЙ, ТАСС-ай корр.

Асуурты, хариуса хабди

СОВЕТ ГЭР БҮЛИЙН ТҮЛӨӨ

Олон тоото уншагшадай гүйлтаар

1981 оной ноябриин 1-нээ үхибүүнэй жэлтэй болоторнь харууһалха талаар шэнэ гүлбэри бии болгогдонхой. Ажиллажа байһан эхэнэрнүүдтэ, үйлэдбэриһээ таһаран дээдэ, тусгаар дунда ба техническэ мэргэжэлтэдые бэлдэдэг үчилищинүүдта, мэргэжэлээ дээшэлүүлэх курса ба һургуулинуудта һуража байһан эхэнэрнүүдтэ тэдхэмжэ мүн лэ түлэгдэхэ юм. Тиихэдээ ажиллажа байһан эхэнэрнүүд нэгэ жэлһээ бага бэшэ стажтай байха ёһотой.

Тэдхэмжын хэмжээн ороноймнай районнуудта адли бэшэ юм. Алас-Дурнада, Сибирьтэ, Хойто зүгтэ, Волгоградска, Новгородско болон Псковско областьнуудта тэрэнь — 50, бусадта һарын 35 түхэриг болодог.

Һуралсалаа дүүргэжэ байтараа түрэһэн залуу мэргэжэлтэ эхэнэрнүүдэй тэдхэмжые хүдэлхөөр эльгээгдэһэн газартань түлэхэ юм.

Колхозой гэшүүн эхэнэрнүүдэ, мүн тэндэ ажалай договорой үндэһөөр хүдэлжэ байгшадта тэдхэмжэнь ажахынүүдһаа түлэгдэхэ.

Колхозуудта механизаторнуудаар ба мэргэжэлтэдээр хүдэлжэ байһан эхэнэрнүүдэй тэдхэмжэ гүрэнэй социальна страховзанинн зөөриһөө түлэгдэхэ.

Үхибүүнэй жэлтэй болоторнь түлэгдэжэ бэйха тэдхэмжэнээ гадуур эхэнэрнүүдтэ үхибүүнэйнь жэл хахадтай болотор түлөөһэгүйгөөр абаха нэмэлтэ амаралта үгтэхэ болоо гэхэ гү, али ондоогоор хэлэбэл, тэдхэмжэ абажа байһан жэлһээ гадна, эхэ үшөө 6 **(Түгэсхэл. Эхиниинь июнийн 29-нэй номерто).**

нара үхибүүнтээ байха аргатай болонхой.

1981 оной декабриин 1-нээ эхилжэ, орон доторнай ганса бэе эхэнэрнүүдэй һара бүридэ абадаг тэдхэмжэ үхибүүдэй толгой тооложо, 20 түхэриг хүрэтэр ехэ болгогдонхой гээшэ. Гэхэ зуура, тэрэнь үхибүүн бухэнэй 16 наһатай болотор (һуража байгаад, стипенди абадагүй һаань, 18 хүрэтэр) түлэгдэхэ юм.

Нёдондоной декабриин 1-нээ эхилжэ, 12-һоо 16 хүрэтэр наһатай үхибүүдтэй эхэнүүд һураашадта, стипенди абадагүй һаань — 18 хүрэтэр тэдхэмжэ абаха эрхэтэй.

Түрүүн хүсэндөө байһан хүүлиин ёһсор, үхибүүнэйнгээ 12-той болохолоорнь абахаяа болиһон тэдхэмжэ эхэнэрнүүд шэнэ хүүлиин ёһоор собестэ дахинаа мэдүүлгэ барижа, үхибүүнэйнгээ 16 наһа хүрэтэрнь үргэлжэлүүлхэ эрхэтэй. Арадай депутадуудай сельскэ, поселковэ Советүүдэй мэдэлэй газар дээрэ ажаһуургшад энэ асуудалаар Советэйнгээ гүйсэдкэмдэ хандаха эргэтэй.

Социальна хангалгын таһагта хандаһан ганса бэе эхэдэ паспорт ба үхибүүнэйнь түрэһэн тухай үнэмшэлгэ хоёр шухала байха. Тэрэнһээ гадна үхибүүнэйнь хавна байһан тухай (амаряа байһан үхибүүд тухай, гүрэнэй тэдхэмжэдэ һаань — ямартань бэ гэһэн) справка хэрэгтэй.

12-һоо 18 хүрэтэр наһатай үхибүүдтэй түрүүн тэдхэмжэ абажа байһаншье, мүн һая хандажа байһан эхэнүүдтэшье мэдүүлгэ барихаһаань урдахи 6 һарын мүнгэн (1981 оной декабрьһаа урагшаа бэшэ бэйха) түлэгдэхэ юм. Жэшээнь, 1968 оной мартын 17-до түрэһэн үхибүүндэ ганса бэе эхэ тэдхэмжэ нэхэхэдээ, 1981 оной декабрьһаа 1984 оной март хүрэтэр абаха болоно бшуу. Хоёрдохи жэшээ: 1967 оной майн 3-да түрэһэн үхибүүтэй ганса бэе эхэ тэдхэмжэ ебахын түлөө 1932 оной августын 18-да хандана. Тэрэнь 1982 оной февральһаа 1983 оной апрель хүрэтэр түлэгдэхөөр тоологдохо болоно.

16—18 наһанай үхибүүндэ стипендиди абадаг һаань, тэдхэмжэ түлэгдэхэгүй. Хэрбээ абадаггүй һаань, һуралсалайнь газарһаа тэрэнииe баримталһан справка хэрэгтэй.

Худөөгэй профтехучилищинуудта һуража байһан үхибүүдтэ дурсагдаһан тэдхэмжэ түлэгдэдэггүй.

Тэдхэмжэ зууршалхадаа, үхибүүнэйнгээ 16 наһа хүрэхэһөөнь һара үрид, 16 хүрэмсөөрнь һуралсалай жэлэй эхилхэһээ урда собестэ справка асарха хэрэгтэй.

«Пенсиин эгээл бага хэмжээе дээшэлүүлхэ ба пенсионно хэрэгые һайжаруулха бусаад хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй 1981 оной сентябриин 2-ой Указ бага балшар наһанһаа инвалид болоһон, мүн олон үхибүүдэй эхэнүүдтэ хүнгэлэлтэ хэлгые харалаа. Олон үхибүүтэй эхын ажалай 15 жэлэй стажтай байбалнь — 50 наһанһаа, инвалид үхибүүгэй эхын 20 жэлэй стажтай байбалнь, абаха ёһотой пенсинь 55 наһанһаа хүсэд түлэгдэхэ болонхой.

Хүсэд бэшэ пенсидэ гаражын тула баһа нэгэ хэдэн эрэ нүхэсэл хэрэгтэй юм. Хүдэлмэришэн гү, али алба хаагша эхэ заабол 5 жэлэй стажтай байхын хажуугаар 3 жэлые пенсидэ гаражынгаа урда тээхэнэ худэлһэн байхэ ehотой: худэлжэ байхадаа гү, али худэлхэсэ болихсhоо һара урид зууршалгаяа эхилхэ заабэритай юм.

1981 оной ноябриин 1-нээ хүсэндөө орофон хүнгэлэлтэ ямар удхатайб гэбэл: олон үхибүүтэй, мүн хара багаһа инвалид болоһон үхибүүтэй эхэнүүд дээрэ дурсагдаһан наһанай талын хэмжээнһээ хүнгэлэгдэжэ, дун хамта 5 жэлһээ бага бэшэ жалай стажтай заабол байха ёһотой.

Хэды үхибүүтэй һаа, олон үхибүүгэй гэжэ тоологдохоб гэбэл: таба гү, али дээшэһье үхибүү түрөөд, тэдэнээ 8 наһа хүрэтэрнь хүмүүжүүлһэн. Тиихэдээ түрэһэн үхибүүдтэйнь хамта үргэгдэһэншье үхибүүд тоологдохо, зүгөөр үргэмэл үхибүүнэй түрэһэн тухай үнэмшэлгэ соо тэрэ эхэнэр эхэнэ гэжэ бэшээтэй байбал. Хэрбээ тэрэ эхэнэрэй эхэ гэжэ бэшэгдээгүй байгаад, 8 наһа гүйсэхһөөчь үрид үргэжэ абаһан тухай гэршэлгэтэй бэйгаа һаань.

Найма наһа эрхэ бэшэ гүйсэһэн, мүн дээшэһье наһанай жааханһаа хойшо инвалид үхибүүтэй эхэнэр инвалидай эхэ гэжэ тоологдохо.

Инвалид үхибүүнэйнгээ наһа барашоошье һаа, эхэнь хүнгэлэлтэдэ орохол ёһоороо орохо. Тиихэдээ пенсиинь хэмжээн худэлжэ байхынь салин хүлһэнһээ, худэлмэриинь стажһаа дулдыдаха зуураа, хүсэдөөр түлэгдэхэ ёһотой пенсиинь дурбэнэй нэгэ хубиһаа бага байха ёһогүй.

Г. ЧУБУКОВА,
Буряадай АССР-эй социальна хангалгын министрэй орлогшо.

СПОРТ СПОРТ СПОРТ СПОРТ СПОРТ

ТҮРҮҮШЫН НААДАН

Республикын зунай VIII спартакниадын тоосоогоор шатараар командаараа Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн хүдөө ажахын институдай актова зал соо эхилбэ.

Спортын долоон бүлгэмэй болон клубай, тусхайлбал, «Спартагай», «Урожайн», «Буревестнигэй», «Трудай», «Локомотивай», «Трудовые резервын», мүн «Забайкалец» гэжэ спортклубай суглуулагдамал командануудай мүрысөөндэ хабаадана. 6 эрэшүүл, 2 эхэнэр командын бүридэлдэ ороно.

Энэ жэлэй мүрысөөнэй һонирхолтой юумэнинь юуб гэхэдэ, тэрээндэ хабаадагшадай наһанай илгаа 15-һаа 60 хүрэтэр байна. Үнинэй наһажаал шатаршад Бурлов, Белоконь гэршэдтэй хамта энэ жэлдэ 8-дахи класс дүүргэһэн һүрагшад С. Климов, О. Красавин болон бусад хаба шадалаа туршана.

Түрүүшын нааданда «Локомотив» «Трудыс» 5.5:1,5 тоотойгоор шүүгээ. И. Брылев, А. Раднаев, С. Прутовой болон бусад илалта туйлаба. Максимов—Агафонов хоёрой парти хойшолуулагдаа.

Спартагайхид «Трудовые резервы» бүлгэмэй түлөөлэгшэдые 6:2 тоотойгоор шүүгээ. «Спартагһаа» А. Шагжиев, Б. Буруев, А. Алексеев, Б. Цырендылыков болон Людмила Абзаева Дарима басагантаяа хамта илалта туйлаһан байна.

«Буревестник» «Забайкалец» хоёрой уузалга шанга тэмсэлдэ үнгэрөө. Гэбэшье студентнэр болон багшанарай команда һайн һорилго бэлэдхэлтэй байба, 7.5:0.5 тоотойгоор илаба. Эндэ С. Намжилов, Б. Митыпов, М. Леонов, Н. Матвеев, Э. Халудоров, Ю. Барнаков, С. Жеребцова, Э. Улымжиева гэршэд «Буревестнигэй» командада ороно. Эндэ Барнаков — Степанов хоёрой парти тэнсэлгээр дүүрээ.

Түрүүшын нааданда «Урожайн» команда сүлөө байгаа.

В. ХАХАНОВ.

МОТОЦИКЛААР АЯНШАЛНА

СССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан элдэб янзын хэмжээ ябуулганнууд орон доторнай үнэгэгдэнэ. Тэрэ тоодо аяншалганнуудшье ороһоно. Петропавловск-Камчатскын портфлодой матрос Николай Юриков дотоодын хэрэгүүдэй таһагай сержант Владимир Радученкотой суг мотоциклаар ороч соогуураа аяншалха гэжэ шиидэһэн байна. Н. Юриковэй наһанайнь хани нүхэр, хүгэздэй саадай хүмүүжүүлэгшэ Надежда Юрикова, мүн дүрбэтэйхэн Алёша хүбүүшиинь эдэнтэй суг ябалсана.

— Хүбүүгээ Казаньда хүгшэн эжыдэнь орхихобди. Һөөрөө бусаха замдаа абахабди. Бишыхан хүндэ шимэ аяншалгын хэды шэнээн хүндэ байһаниинь ойлгосотой, —гэжэ Надежда Юрикова абаһаар хэлэнэ.

Эдэнэр союзна бүхы республикануудаар аяншалха гэжэ гү, али 25 мянган модоной зайе гаталжа гараха юм. Хоёр жэлэй туршада бэлэдхэл ябуулагдаа. Техникэе гүйсэд һайнаар шудалха, бэлэн болгохоһогадна, бэе мохабадаа бухэжүүлэх хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдаа. Тиигээжэ байгша оной майн 20-до Владивосток хотоһоо гарагшад июнийн 22-то Буряадай ниислэл хото хүрөөд байба бшуу. Эрэлхэг зоригтой эдэ хүнүүднай бэе һорихоной ашаар 2741 метр үндэртэй Ачинска вулкан өөдэ гараһан юм.

— Улаан-Удэдэ маниие хүндэмүүшэ ёһоор угтан абаа. «Баргажан» гостиницын хүдэлмэрилэгшэдтэ ехэ баяр хүргээхэ байнабди. Городоор ябажа, түүхын дурасхаалта газарнуудые һонирхон хараабди. Сэсэрлиг ногоогоор шэмэглэгдэһэн танай хото таатай зохидхон лэ, —гэжэ Владимир Радученко хэлэбэ.

— Петропавловск-Камчатскын спортсменүүд бүхы орон соогуур моторно онсосонуудаар аяншалхань аһэһэн мэдээсэлые эдэнэр баяр баясхалантайгаар угтан абаба. «Заатагүй телеграмма эльгээжэ амаршалхабди», —гэбэ Владимирынь.

«СССР-эй 60 жэлэй ойдо» гэһэн эмблемэ зүүһэн мотоциклистнүүд саашанхи замдаа зорибо.

Б. ЮРЬЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: аяншалагшад Улаан-Удэдэ.
А. ШОПЖОЛОВОЙ фото.

АЙЛШАДЫЕ ХҮЛЕЭНЭБДИ

«Сельская жизнь» газетын шанда хүртэхын түлөө дүрэ буляалдагын барилдаагаар уласхоорондын мүрысөөн июлиин 2-һоо 4 болотор Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ үнгэргэдэхэ. ГДР-эй, Румыниин, Польшын, Монголой болон СССР-эй суглуулагдамал командануудай мүрысөөндэ хабаадахаар хүлеэгдэнэ.

Энэ ехэ нааданда хабаадаха спортсменүүдые шэлэһэ абаалгын мүрысөөн һаяхаһ Буряадай худөө ажахын институдай спортзал соо үнгэргэгдэжэ, спортын хэдэн бүтгэмэй 60 гаран барилдаанда хабаадаһан байгаа.

Эгээл хүнгэн шэгнүүргэ түгэсхэлэй уулзалгада Д. Занзатов («Буревестник») В. Сухеев («Динамо») хоёр хаба шадалаа туршаһан байгаа. Эндэ Доржи Нанзатов очкогоор диплжэ гараба.

52 килограмм. Түгэсхэлэй мүрысөөндэ спортын мастер («Динамо») Баяр Дармаев («Урожай») хоёр уулзаба. Тэдэ нэгэ нэгэндээ мүхөөгөө үгтэбэгүй. Зургаан минутын түгэсхэһые соносохоон гонгын ханхинахада, табло дээрэ 4:4 гэһэн тоонууд аржыжа байгаа. Зүгөөр гоё һайхан арга дүрэ харуулһан Г. Дашибальжиров илаһандаа тоологдобо. Буряадай худөө ажахын институдай студент Нимажаб Дашиев гурбадахи һуури эзэлһэн байна.

68 килограмм. «Трудовые резервы» бүлгэмэй тренер спортын мастер Баяр Цырендармаев энэ шэгнүүртэ ядамаггүйгөөр илажа гараха гэжэ спортдо дуратайшуул багсаамжалһан байгаа. Зүгөөр «Динамо» бүлгэмэй залуу барилдаашан Владимир Шестаков түрүүшын секундаһаа эдэбхитэйгээр добтолжо, нүхэрөө тухашаруулба. Барилдаанай хүбэс дээрэ ана-мана тэмсэл болоо. Гэбэшье дуршэл шадаритай Б. Цырендармаев 6:5 тоотойгоор илалта туйлаба.

Удаадахи шэгнүүрнүүдтэ спортын мастернуүд В. Табинаев (ВСТИ) — М. Илюхиновые, Ц. Иванов («Динамо») В. Аносовые шүүжэ, түрүү нууринуудые эзэлээ.

Бусад шэгнүүрнүүдтэ А. Будаев («Динамо»), В. Дашинорбоев, Н. Болхолжинов (хойоулаа Зүүн Сибириин технологическа институдһаа) илалта туйлаһан байна. Илагшадта, шангай нуурин нуудые эзэлэгшэдтэ «Урожай» бүлгэмэй областной соведэй грамотануүд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаба. Гол шухала юумэниинь юуб гэхэдэ, илагшад уласхоорондын заншалта мүрысөөндэ худөө ажахын институдай хүбэс дээрэ ана-мана тэмсэл болоо. Гэбэшье дуршэл шадаритай Б. Цырендармаев 6:5 тоотойгоор илалта туйлаба.

Эндэ С. Намжилов, Б. Митыпов, М. Леонов, Н. Матвеев, Э. Халудоров, Ю. Барнаков, С. Жеребцова, Э. Улымжиева гэршэд «Буревестнигэй» командада ороно. Эндэ Барнаков — Степанов хоёрой парти тэнсэлгээр дүүрээ.

Түрүүшын нааданда «Урожайн» команда сүлөө байгаа.

В. ХАХАНОВ.

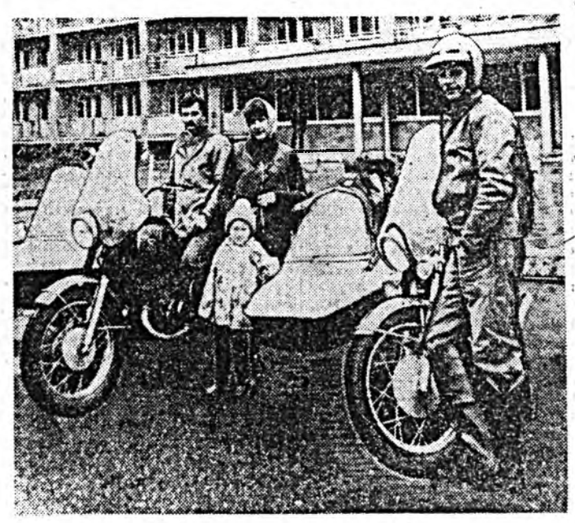

ТАСС • АПН • ХИЛЫН САНАНАА

ООН-ой ОНСО ЯАРАЛТАЙ ТУСХАЙ СЕССИ ДЭЭРЭ

НЬЮ-ЙОРК. Палестинын асуудал зүбшөн хэлсэхын тула хүдэлмэрээ һэргээһэн ООН-ой Генеральна Ассамблейн онсо яаралтай тусхай сесси Ливаниие дайлажа байгаа. Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулга энэ дары, эрид шууд усадхан зайсуулхые шухалада тоолоно. Нацинуудай нэгдэлэй гэшүүдэй тон олоньхиин баталан абаһан шиидхэбэри Ливанда тохёолдоһон хэсүү байдал зэһаруулха зорилготой ООН-ой Аюулгүйн Советэй һаяын резолюцинүүдые гүйсэдхэхээ Тель-Авивай арсаһыень эрид буруушаана.

Тусхай сессидэ хабаадагшад уласхоорондын оршом соо мэдэрэгдэһэн Ливанай хилэнүүдһээ саашань Израилиин зэбсэгтэ хүсэнүүдые энэ дары, үгэ дуугүйгөөр гаргаха, мүн дайнай ябуулганнуудые дары болюулха эрилтэ табиба. Эдэ эрилтэнүүдые дүүргэхээ Израилиин баһа арсаа һаань, ООН-ой Генеральна Ассамблейн ООН-ой Уставтай зохилдуулан, тусхай сессиин шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула шухала тодорхой арганууд ба хэмжээнүүдые хаража үзэхэ гүйлтатайгаар ООН-ой Аюулгүйн Советдэ хандахаар хараална. Энэ шухала документ баталан абахые зүбшөөжэ, 127 делегаци дуугаа үгэһэн, Израиль США хоёр лэ буруушаһан байна.

Резолюци тушаа һанал бодолнуудаа хэлэлгэһээ харахада, нэгэ талаһаа — ООН-ой тон олонхи гэшүүдэй, нүгөө талаһаа — Израилиин ба США-гай бариматалдаг харааа бодолнуудай тон ехэ илгаатай байһаниинь элирээ. Сессиин делегадууд Дүтын Зүүн зүг тушаа США-гай бариимгалан бэелүүлдэг политикыень, Ливаниие гэмтэл, хохидолдо оруулһан Вашингтоной ба Тель-Авивай харата үгэсэлтые эрид шангаар шүүмжэлбэ.

МҮНГЭ СУГЛУУЛХА КАМПАНИ

ПАРИЖ. Ажалай бүгэдэ нииһэй конфедераци (ВКТ) —Франциин профсоюзна эгээн томо нэгэдэл Израилиин эзэрхэг түримхэй эдрлиг бүдүүлиг ябуулганнуудһаа гэмтэһэн, хохидоһон Палестинын ба Ливанай хүн зондо туһа үүргэхын тула мүнгэ суглуулха кампани эхилһэн тухайдаа соносхобо. ВКТ-гэй хүтэлбэрилэгшэд ливан ба палестин арадуудтай һанаһаа нэгэдэн дэмжэхэ ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадахыень, Израилиин эзэрхэг булимтарагша армине Ливанһаа дары гаргуулхыень уряалан, бүхы профсоюзуудта хандаба.

ҮРЭ НҮЛӨӨТЭЙ ХЭМЖЭЭНҮҮДЫЕ АБАХА

ВЕНЭ. Ливанда эсэргүү сэрэгэй эзэрхэг түримхэй ябуулгые үргэлжэлүүлжэ байһан Израиль тушаа үрэ нүлөөтэй хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй гээд Австриин Республикын Федеральна канцлер Б. Крайский хэлбэ. Эндэ ерээд байһан Европодохи бүлгэмүүдэй комиссиин түрүүлэгшэ Г. Торатой уулзахадаа, Ливанһаа Израилиин сэрэгүүдые гаргаха, энэ орон доторхи алалга худалгада эсэс табихын тула хамтынгаа хүсөөр ороллодохо шухала гээд тэрэ онсолон тэмдэглэбэ.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай хохидол гашуудалые үзэһэн бидэнэр дайнай һүүлдэ үгэһэн тангаригаа мартаха ёһогүйбди гээд Б. Крайский мэдүүлбэ. Тиимэһээ Ливандахи дайе болюулхын түлөө, палестин арадта хуулита эрхэнүүдыень олиохын түлөө хамтынгаа хүсөөр тэмсэхэ уряатайгаар гүрэнүүдэй ажал ябуулагшадта ханданаб.

ГАДААДЫН ХЭБЛЭЛЭЙ МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

△ «Салют-7»—«Союз Т-5»—«Союз Т-6» комплексые жолоодон, замбуулин соогуур дабшагша совет-француз космонавтнуудай ниидэлгэ гадаадын хэблэлэй анхарал ехээр татана. Эдэнэрэй хэжэ байгаа шэнжэлгэнүүд ехэ удха шанартай гээд тусхайлан тэмдэглэнэ. Парижай «Юманите» газетэ француз мэргэжэлтэдэй һанал бодолнуудые үндэһэ болгон, бэшэхдээ, «Эдэ туршалганууд эрдэмтэдэй дунда угаа ехэ һонирхол үүсхэнэ» гэжэ тэмдэглэнэ. Тэдэнэйнь үрэ дүнгүүд советшье, французшье эрдэмтэдэй зүгһөө ехэ ханангүйгаар үгтагдаа. Гэхэ зуура амгалан зорилготой совет-француз-замбуулинай ниидэлгын ба оло дахин хэрэглэгдэхэ «Колумби» гэдэг американ онгосын сэрэгэй даабариин хоорондоо түйлай ехэ илгаатай байһанда Франциин хэблэлэй анхарал хандуулагдана. «Союзай» даабариин ямаршье нюусагүй байхадань, харин «Колумби» сэрэгэй нюуса даабаринуудтай байна» гэһэн гаршаггайгаар Франциин **«Котильен Пари»** газетын корреспонденци тунхаглагдаа.

△ Амгалан тайбан байха дуратай хүсэнүүд, социалис оронуудай гаһаадын-политическэ ажал ябуулга, эдэнэй шэнэ үүсхэлнүүд уласхоорондын байдалда улам ехээр нүлеелгэ боложо байнхай,— гэжэ Венгриин **«Непсабадшаг»** газетэ бэшэнэ. Тиихэтэсэ хамта ядерна зэбсэг түрүүлэн хэрэглэхэгүй гэһэн Советскэ Союзай уялгын угаа ехэ уласхоорондын удха шанартай байһые онсолон тэмдэглэбэ.

Стратегическэ зэбсэгүүдые хизаарлаха ба хороохо тухай асуудалаар Женевэдэ эхилхэ**э** — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. **«Эрдэмтэ** ажалай 25 жэл» — М. Мохосоевой статья. «Арадуудай хани барисаанай зохёон байгуулхы хүсэн» — бүхэсоюзна научно-практическа конференци тухай ТАСС-ай мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаһанда. Партийна комитедүүдэй пленумүүдһээ. «Арга боломжоёо гүйсэд хэрэглэхэ» — В. Цыбинэй статья. «Һү үйлэдбэрилгэдэ түрүү технологи нэбтэрүүлхэ»—В. Рыбзеновэй статья. «Зохёон байгуулхы ажалай шэглэлтэйгээр» — Л. Калуженинэй статья.

Гурбадахи хуудаһанда. Эдэ жэлнүүдэй алдар солэ замхахагүй. «Хани барисаагаараа, харилсаа холбоогоороо хүсэтэйбди» — 60 жэлэй саада тээ ленинскэ үзэл бодолой илан мандахын түлөө үбгэ эсэгэнэрэймнай харуулһан баатаршалга тухай Алас-Дурнын журналистнуудай хамтын репортаж.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Нютаг нютагай һониной дээжэ. Спортын һонин. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

ЛИВАНАЙ ПРЕЗИДЕНТЫН УРЯА

БЕЙРУТ. Ливанай республикын президент Ильяс Саркис Баруун Бейрудай һандаргагдахагүйн тула яаралтай хэмжээнүүдые абахыень уряалан, Ливантай хани харилсаатай бүхы түбинүүдтэхи гүрэнүүдэй толгойлогшонор болон правительствануудта хандаба. Палестинын эсэргүүсэлтын хүдэлөөе, Ливанай национальна-патриотическа хүсэнүүдые үгы хэхэ зорилгоор ороной гол хотые Израилиин эзэрхэг булимтархы сэрэгүүдэй добтолхо аюулай тохёолдоод байһан дээрэһээнь, Ливанай президент нигэжэ хандаха үшартай болоо.

Президент И. Саркисай хандалга Ливанай телевиденеэр дамжуулагдаба.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Эхэ оронойнгоо һалбаран мандахын түлөө» — түрүү бэшэг. «Үбһэ хурялагын эхилхые хүлеэжэ байнгүй, тэжээлэй нөөсые байгуулха бүхы арга боломжоёо хэрэглэхэ» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Эрдэмтэ ажалай 25 жэл» — М. Мохосоевой статья. «Арадуудай хани барисаанай зохёон байгуулхы хүсэн» — бүхэсоюзна научно-практическа конференци тухай ТАСС-ай мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаһанда. Партийна комитедүүдэй пленумүүдһээ. «Арга боломжоёо гүйсэд хэрэглэхэ» — В. Цыбинэй статья. «Һү үйлэдбэрилгэдэ түрүү технологи нэбтэрүүлхэ»—В. Рыбзеновэй статья. «Зохёон байгуулхы ажалай шэглэлтэйгээр» — Л. Калуженинэй статья.

Гурбадахи хуудаһанда. Эдэ жэлнүүдэй алдар солэ замхахагүй. «Хани барисаагаараа, харилсаа холбоогоороо хүсэтэйбди» — 60 жэлэй саада тээ ленинскэ үзэл бодолой илан мандахын түлөө үбгэ эсэгэнэрэймнай харуулһан баатаршалга тухай Алас-Дурнын журналистнуудай хамтын репортаж.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Нютаг нютагай һониной дээжэ. Спортын һонин. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

ГАИ-ГАЙ экран

НИИСЛЭЛ Москвагай эдиршүүлэн дунда хүнгэн атлетикээр болоһон үбэлэй чемпионадта 15-тай һурагша Константин Петухов 2 метр 12 сантиметр үндэрые харайба. Энэ үрэ дүнгынь мэргэжэлтэдые ехэшье гайхуулхаар бэшэл һаабдаа, юуб гэхэдэ, дэлхэйн рекордһоо аяар 24 сантиметрээр бага байна бшуу. Зүгөөр онсо юумэнь гэхэдэ, ниимэ үндэрые оройдоол 15-тай хүбүүн дабаа ха юм. Эдэ наһандаа Брумельшье, Ященкошье, дэлхэйн рекордсмен ба «Олимпиада-80-най» чемпион Вессигшье хоёр метрэй дабаае үшөө дабазүй ябаа.

Костя Петуховые һоридог тренер Валентин Гаврилов иигэжэ хөөрэнэ:

— Оройдоол жэлэй саадэ тэр Костя миниий секцидэ ерээһэн. Тиихэдээ миин метр хахадые харайдаг байгаа юм. Тэрэ гэһээр жаран гаран сантиметр үндэр дээгүүр һүрэдэг болоо гээшэ. Костя тиимэ үндэршье хүбүүн бэшэ. Улаан бургааһан хадаа удангүй үргаха бээ. Һонирхолтой юумэнь гэхэдэ тэрэ Брумель, Ященко шэнгээр «бээ ээдэнь шэдэжэ» харайдаг заншалтай. Бишье өөрөө иимэ оной аргаар бээ һоридог байһан хүм «Фоссбюрифлоп» арга боломжоор тон ехэ. Петухов үгэ дууламгайшье, үсэд нэтэрүүшье хүбүүн юм. Техникэнь даб дээрэ һулашаг ааб даа. Байн байн энэ хүбүүнэй хэды шэнээн үндэрые харайдаг болохыень уридшалан хэлэхэ аргам үгы. Юрэдеел, ерээдүйнь ехэл байха, этигэнэб.

— Константиниие 1984 оной Олимпиадада һоржо байна гээшэ хат. Зүб ойлгоно гүб? — гэжэ һонирхобоб.

— Тон зүб ойлгоот. 1984 оной Петухов арбан юһэ хүрээд ябаха. Брумель арбан наймататайдаа олимпиин мүнгэн медальда хүртөө, тиихэдэ Ященко энэл наһандаа дэлхэйн рекорд тогтоогоо гээжэ яажа мартажа болохоб!

Гаврилов, мүн бусадшье хэлын хараатайгаар ажал хүдэлмэрээ эрхим һургашадаа Лос-Анжелеста болохо Олимпиадада хабаадуулха зорилготойгоор мүнөөнһөө һоржо байна бшуу. Энэншье ойлгосотой, юуб гэхэдэ, СССР-эй суглуулагдамал команда Олимпиада-80-най алтан 80 медаль абажа, гайхамшагта амжалта туйлаашье һаа, дүрбэн жэл соо гол түлэб шэнэлэгдэхэ ёһотой ха юм. Спортын хуулиин ёһонууд иимэл шуу. Жэшээлхэдэ, 1980 оной олимпиимнай команда 1976 оной-хидо орходоо 80 процентээр шэнэлэгдэһэн байгаа һэмнай. Залуу бэлигтэй спортсменүүдээр командада шэнээр бүридхэхэ гэһэн эрмэлзэл ойлгосотой ааб даа.

ОЛИМПИАДА–84-ДЭ ХЭН ХАБААДАХАБ?

Украиныи үбэлэй чемпионадта 14 наһатай Елена Заславская 100 метрэй зайда батерфляй аргаар тамархадаа, 1 минута 04,29 секунда харуулаа. Энэ сагыншье басагадай харуулһан ороной рекордһоо үлүү ехэ бэшэ гээшэ, ааб даа. Зүгөөр үсэгэлдэр хада хэндэшье мэдээжэ бэшэ байһан эдир тамарагшын нэрэ алдар ороной суглуулагдамал командын хүтэлбэрилэгшэдэй ой ухаандашье, блокнодуур соошье барлагдан үлэһэнгүй дамжаггүй. Арбан юһэтэй Ольга Короткова хүнгэн атлетикээр СССР-эй үбэлэй кубок абахын түлөө мүрысөөндэ хүндэ түргэн дабшасатай, үгаашараа бэрхэ спортсмен болоохо байһанаа гэршэлээ. Олимпиада—80-най алтан ба мүнгэн медальнуудта хүртэһэн Кондратьева ба Бочина гэгшэдшье энэ мүрысөөндэ хабаадаа һаа, Ольгые ахижа гараһа бирахагүй, һэнэ, — гэжэ ороной суглуулагдамал командын тренер Валентин Маслаков тоолоно. Хорин наһатай Владимир Логиновой 600 метрэй зайда үрилдахыень эдэбхитэйгээр, СССР-эй спортын габъяата мастер Игорь Тер-Ованесян иигэжэ магтаа: «Энэ хүбүүн эрхим шадабаритайгаа баталаа. Холо ошохо даа». Тиигээд Логиновто 400 метрэй зайда бээ һоридог байгаа һаашаа, саашадаа удхатай гэһэн зүбшөөл үгөө юм.

Тэдэнэй нэгэн — Донецк хотодо ажаһуудаг хүндэ шэгнүүртэй боксер Александр Ягубкин мүн. Александр байгша ондо СССР-эй абсолютна чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхэһөө гадна, һаяхан Мюнхенэй ринг дээрэ тулалдахадаа, дэлхэйн чемпион болоо бшуу. СССР — США гэһэн матчева уулзалгада хабаадахадаа, американ суута боксер Биггсые тогтон торгонгүй илажа гарээ һэн. Юрэдеел, Донецкын боксер олимпиин чемпионой нэрэ зэргые буляалдаха дүүрэн үндэһэтэйшье, эрхэтэйшье байһанаа гэршэлээ.

Һаяхана дзюдогоор Тбилисидэ үнгэргэгдэһэн улаасхоорондын мурысөөндэ 65 килограмм хүртэр шэгнүүртэн сооһоо Красноярск хотын студент Виктор Калентьев онсо шалгарба. Тэрэ оройдоол 37 секундын турша соо Москва эй Олимпиадын чемпион француз Рей гэгшые буляа. Мүн дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө болоһон мүрысөөнүүдтэ мүнгэн медальда хүртэһэн нүгөө француз Дельвенние 3-һал бэлэхэнээр шүүгээ. Ленинградай түлөөлэгшэ 19 наһатай Юрий Соколов (60 килограмм хүртэтэр шэгнүүрт) суута барилдаашад Хямада (Япон) ба Ко Хен (КНДР) гэгшэдые илажа, мэргэжэлтэдые баһал гайхуулаа.

Нэгэ үеын спортсменүүдэй нүгөө үеынхидөө халан орэлгонь хэнииеше гайхуулдаггүй. Энэмнай спортын жама ёһо гээшэ ааб даа. Тиигэбэшье һаань, 1984 оной Олимпиадада хабаадажа болохо спортсменүүд тушаа хөөрэлдөө үүсхэхэ зуурда, Москвагай Олимпиадада гайхамшаг үрэ дүн харуулагшадые тоонгуй байжа яашье болохогүй. Тэдэнэй нилээд олониинь мүнөө үшөөл залуу зандаа, мэргэжэл шэдэбаряа дээшэлүүлжэ үргэлжэлнөөр. Жэшээлхэдэ, гурба забаджа һүрэлгөөр Олимпиадада— 80-най чемпион 25 наһатай Язк Уддмэя үндэр нэрэ зэргээ хамгаалха зорилготойгоор гүрэл Тарту хотодоо бээ һоржо эхилэнхэй гээд дуулдаа.

1976 ба 1980 онуудай олимпиин нааданнуудта алтан медаль абаһан Юрий Седых үшөөл залуу — 25 наһатай. Тиимэһээ гурбадахи Олимпиадаяа шүүжэ магадби гэжэ шиидээд, бээ һоржо эхилээ. Олон тоото анкетэ болоо һуралганнуудай үндэһөөр 1980 оной дэлхэйн эгээл эрхим спортсмен гэгдэһэн тамарагша Владимир Сальников оройдоол 22 наһатай, Москвагай Олимпиадын гурбан алтан медальда хүртэһэн энэ спортсмен тэрэ гэһэнһээ хойшо олохоонлэ мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, нэгэтэшье хэндэшье ахиндажа үзөөгүй. Тиимэһээл Лос-Анджелеста болохо Наадануудташье Владимир Сальниковай илаха байһанда һэжэ түрэдэггүйгөө мэргэжэлтэд мүнөөнһөө элирхэйлнэ.

Олимпиада—84-дэ хабаадаха дүүрэн эрхэдэ хүртэхын түлөө эдэ нэрлэгдэгшэ эрхим бэрхэ спортсменүүдшье, эдир бэлигтэнишье үшөөл хэдэн хүнгэн бэшэ шалгалта дабзэ гараха эзргэтэй ааб даа.

Алексай КОНСТАНТИНОВ.
(АПН).

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНҮҮД, ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62